

Evaluatie van het Europafonds

Een onderzoek naar de doelmatigheid en doeltreffendheid van het Europafonds over de periode 2001-2004

INHOUDSOPGAVE

MANAGEMENTSAMENVATTING	3
1. INTRODUCTIE	7
1.1. Aanleiding en doelstelling	7
1.2. Afbakening	7
1.3. Centrale vragen.....	8
1.4. Methode en aanpak van onderzoek.....	9
1.5. Organisatie van het onderzoek	9
1.6. Opzet en doelstellingen van het onderzoek.....	9
1.7. Opbouw van het rapport.....	10
2. HET EUROPAFONDS	11
2.1. Europafonds als instrument in het Europese beleid	11
2.2. Doelstellingen van het Europafonds	11
2.3. Budget van het Europafonds.....	12
2.4. Aanvragers van subsidie uit het Europafonds	12
2.5. Door het Europafonds ondersteunde projecten	12
2.6. Taken en verantwoordelijkheden rond Europafonds	13
3. BEVINDINGEN OVER PROJECTEN (DOELMATIGHEID EN DOELTREFFENDHEID).....	14
3.1. Werkwijze	14
3.2. Beschikbare informatie op projectniveau	14
3.3. Uitvoering activiteiten (onderzoeksvragen over onderwerp 3).....	15
3.4. Doeltreffendheid (onderzoeksvragen over onderwerp 4) en relevantie.....	17
3.5. Effectiviteit en impact op projectniveau.....	19
4. BEVINDINGEN INZAKE HET BEHEER VAN HET EUROPAFONDS (EFFICIENCY)	20
4.1. Selectieproces (onderzoeksvragen over onderwerp 2)	20
4.2. Ervaringen van aanvragers met het Europafonds	22
4.3. Invloed budget op de toekenningsprocedure.....	23
4.4. Monitoring van projecten (onderzoeksvraag over onderwerp 5)	24
4.5. Kwaliteit van de dossieropbouw en archivering	24
4.6. Uitvoeringskosten in relatie tot de fondsomvang	25
5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN.....	26
5.1. Beantwoording hoofdvragen van het onderzoek	26
5.2. Activiteiten Europafonds (onderzoeksvragen over onderwerp 1).....	26
5.3. Selectieproces (onderzoeksvragen over onderwerp 2).....	27
5.4. Uitvoering activiteiten (onderzoeksvragen over onderwerp 3).....	28
5.5. Doeltreffendheid (onderzoeksvragen over onderwerp 4).....	28
5.6. Monitoring van projecten (onderzoeksvragen over onderwerp 5).....	29
5.7. Uitspraken op thema- en fondsniveau (onderzoeksvragen over onderwerp 6)	29
5.8. Samenhang en toegevoegde waarde (onderzoeksvragen over onderwerp 7).....	30
5.9. Doelgroepbereik (onderzoeksvragen over onderwerp 8).....	30
5.10. Opmerkingen ter verbetering van werking fonds (enquêteresultaat).....	30
Bijlage 1. Terms of reference	32
Bijlage 2. Uitwerking onderzoeksvragen	35
Bijlage 3. Geraadpleegde bronnen en interviews	38
Bijlage 4. Steekproef	39
Bijlage 5. Overzicht projecten.....	40
Bijlage 6. Onderzochte projecten - dossiers.....	41
Bijlage 7. Overzicht begunstigden.....	44
Bijlage 8. Kaderwet Subsidies Ministerie van Buitenlandse Zaken	45
Bijlage 9. Beleidsvoornemen Europafonds en wijzigingen.....	47
Bijlage 10. Referentiegroep en evaluatoren	56
Bijlage 11. E-mailenquête.....	57

MANAGEMENTSAMENVATTING

In opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken heeft de Evaluatiegroep Overheid en Bedrijf een evaluatieonderzoek verricht naar het Europafonds. Dit fonds heeft tot doel initiatieven te ondersteunen die een bijdrage leveren aan de meningsvorming bij het Nederlandse publiek over het Europese integratieproces. Het evaluatieonderzoek, dat betrekking had op de periode 2001–2004, richtte zich op de volgende twee hoofdvragen:

- Vergroot het Europafonds de betrokkenheid van burgers bij de Europese samenwerking?
- Wordt het Europafonds op correcte wijze beheerd?

Het Europafonds vormt één van de instrumenten in het Europabeleid van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Kenmerkend voor het Europafonds is dat het organisaties, bedrijven en individuele personen in staat stelt om projecten uit te voeren die bijdragen aan de meningsvorming over Europa. Het ministerie wil op deze manier andere groepen bereiken dan met eigen publiekscampagnes zoals 'Europa. Best Belangrijk'.

In principe kunnen alle soorten projecten vanuit het Europafonds worden ondersteund. Het kan gaan om debatten, onderwijsprojecten, fototentoonstellingen en artikelen in magazines, maar ook bijvoorbeeld om radio-uitzendingen, themafietstochten en internetspelletjes die zich richten op Europa.

Aanpak

Voor de beantwoording van de beide onderzoeksvragen zijn alle projecten die in periode 2001–2004 een bijdrage uit het Europafonds hebben ontvangen, in totaal zijn dit er 67, geïnventariseerd. Vervolgens is een steekproef van 19 dossiers van gesubsidieerde projecten genomen. Deze dossiers zijn bekeken en beoordeeld. Daarnaast is een e-mailenquête uitgezet onder uitvoerders van gesubsidieerde projecten, en zijn interviews gehouden met zowel de betrokkenen bij het Europafonds op het Ministerie van Buitenlandse Zaken als met projectuitvoerders.

Een beperking in de onderzoeksaanpak is dat er geen interviews zijn gehouden met deelnemers aan de door projectuitvoerders georganiseerde activiteiten. De reden hiervoor is dat van slechts een gering aantal projecten deelnemers konden worden achterhaald.

De evaluatie is uitgevoerd in de periode december 2004 – mei 2005, maar ook uit de periode daarna zijn nog enkele gegevens verwerkt. Mede naar aanleiding van de resultaten van het evaluatieonderzoek heeft het ministerie namelijk een interne opschoningsactie gehouden waarbij alle dossiers van het Europafonds zijn doorgelicht. Bij deze gelegenheid kwam een aantal dossierfouten aan het licht. Een en ander heeft ertoe geleid dat in november 2005 op verzoek van het ministerie een heropening van het evaluatieonderzoek heeft plaatsgevonden. Alle gegevens in deze rapportage zijn hierop aangepast. De heropening van het onderzoek heeft overigens niet geleid tot een wijziging in de conclusies en aanbevelingen.

Bevindingen

Gesubsidieerde soorten projecten

Er zijn in de periode 2001-2004 verschillende soorten projecten gesubsidieerd vanuit het Europafonds. Circa 38,8% van de committeringen (toekenningen)¹ betrof activiteiten die zijn te typeren als debat. Daarnaast zijn vooral onderwijsprojecten gesubsidieerd (17,9%) en projecten waarin gebruikgemaakt werd van de media (14,9%).

Verdeling financiële middelen

De verdeling van de financiële middelen over de gesubsidieerde projecten laat ongeveer hetzelfde beeld zien. Het grootste deel van het beschikbare budget gaat naar debatten en onderwijsprojecten, terwijl de organisatie van conferenties de derde plaats inneemt.

---

¹ Een overzicht van de committeringen is opgenomen in bijlage 5. Bijlage 6 bevat een overzicht van de bedragen die daadwerkelijk aan deze projecten zijn uitgekeerd (periode 2001-2004) en van de ramingen voor 2005 en 2006.

De beschikkingen lopen uiteen van € 1.654 (voor de organisatie van een fietstocht) tot € 500.000 (voor de organisatie van een viertal internationale bijeenkomsten). Per jaar varieert het gemiddeld daadwerkelijk uitgekeerde bedrag per project van € 31.505,56 in 2003 tot € 50.274,09 in 2004.

Besteding financiële middelen

De middelen die zijn toegekend aan de 19 onderzochte projecten worden vooral gebruikt om te voorzien in de kosten van de eigen organisatie, zoals menskracht. Hieraan wordt 58,7% van het subsidiebedrag besteed. Verder vormen promotie en publiciteit bij de uitvoering van projecten aanzienlijke kostenposten.

Conformiteit met doelstellingen en planning

Voor alle projecten die zijn ondersteund met geld uit het Europafonds geldt dat ze passen binnen de doelstellingen van het fonds. Ook zijn, op een drietal uitzonderingen na, de projecten uit de steekproef conform de daarvoor opgestelde planning uitgevoerd.

Effectiviteit en bereik

De effecten van de projecten op meningsvorming van burgers zijn achteraf moeilijk meetbaar. Dit komt doordat in de eerste jaren van het Europafonds de verantwoording over de projecten in de dossiers uiterst summier is geweest. Ook de interne verslaglegging over de beoordeling van projecten was beperkt.

Omdat de meeste onderzochte projecten kleinschalig van opzet waren, is het aantal personen dat er *direct* mee bereikt is doorgaans gering (bij twee projecten betrof dit minder dan honderd personen). Alleen bij een radio-uitzending was sprake van een groot bereik: de uitzending trok meer dan 100.000 luisteraars. Het *indirecte* bereik van de 19 onderzochte projecten was aanzienlijk beter. Dit indirecte bereik werd met name gerealiseerd door publicaties in regionale dagbladen. Bij ten minste drie projecten (van de 19 onderzochte projecten) is vastgesteld dat de informatie meer dan 100.000 personen heeft bereikt.

De werkwijze van het Europafonds, waarbij het publiek niet rechtstreeks maar via de ondersteunde organisaties wordt benaderd, brengt met zich mee dat Europa op een andere wijze wordt belicht dan in overheids campagnes. Dit kan de geloofwaardigheid van de boodschap vergroten en het kan ook leiden tot het bereiken van andere doelgroepen. Op deze manier kunnen bovendien meer en andere soorten instrumenten ingezet (en uitgetest) worden dan de overheid mogelijk zelf zou gebruiken. De waardering van de burger voor deze activiteiten, ten opzichte van meer traditionele overheids campagnes, is niet gemeten.

Fondsbeheer

Over het beheer van het Europafonds is vastgesteld dat de interne verslaglegging en de dossier-opbouw, die aanvankelijk te wensen overliet, in de afgelopen jaren aanzienlijk is verbeterd. Deze verbetering is gerealiseerd door het gebruik van standaarddocumenten, beoordelingsformulieren en beoordelingsrapportages achteraf. De transparantie van het besluitvormingsproces blijft een punt van aandacht.

Afstemming op subthema's

In 2004 is het toetsingskader voor de selectie van projecten uitgebreid. Er zijn subthema's geïntroduceerd waarbinnen projecten moeten passen om voor subsidie uit het Europafonds in aanmerking te komen.

Op projectniveau heeft de introductie van subthema's niet tot een wezenlijk ander toekenningsbeleid geleid. Een vaste kern van drie aanvragers heeft gedurende de onderzoeksperiode 55,9% van de beschikbare middelen ontvangen. De projecten die worden uitgevoerd vertonen door de jaren heen grote gelijkenis.

Ervaringen van aanvragers

Uit de enquête die is gehouden is naar voren gekomen dat de aanvragers van subsidie uit het Europafonds tevreden zijn over het fondsbeheer als het gaat om het afhandelen van aanvragen en klachten. De communicatie met aanvragers blijkt echter op onderdelen niet goed te functioneren. Een aantal uitvoerders heeft laten weten ontevreden te zijn over de (te) late uitbetaling van de laatste 20% van de bijdrage. Verder zijn belangrijke wensen van aanvragers (a) dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken de aanvragers eerder informeert over de doelstellingen en de beschikbare middelen, en (b) dat het mogelijk wordt om aanvragen voor meerjarenprojecten in te dienen (of terug te gaan naar

instituuftfinanciering, zoals deze voorheen bestond). Aanvragers kunnen dan activiteiten beter voorbereiden.

Budget

Het basisbudget van het Europafonds bedraagt € 240.000. Jaarlijks wordt beoordeeld of het budget (incidenteel) wordt opgehoogd. Door deze eenmalige ophogingen wordt het exacte budget steeds pas bekend in de loop van het jaar waarop het budget betrekking heeft. Dit betekent dat pas vanaf dan bekend is welk bedrag er te besteden is. De factor tijd is daardoor van groot belang bij de toekenning van subsidies aan projecten vanuit het Europafonds. Er worden vooral kortlopende projecten ondersteund.

Conclusies

Het onderzoek heeft geleid tot de volgende beantwoording van de twee hoofdvragen:

Vergroot het Europafonds de betrokkenheid van burgers bij de Europese samenwerking?

Naar het oordeel van de evaluatoren heeft het Europafonds de betrokkenheid van burgers bij 'Europa' inderdaad vergroot. Alle onderzochte projecten hebben hieraan in meer of mindere mate bijgedragen. Daarbij dient wel in aanmerking genomen te worden dat het Europafonds slechts een beperkt deel van de Nederlandse bevolking heeft bereikt. De exacte impact van de uitgevoerde projecten was bovendien moeilijk te meten.

Wordt het Europafonds op correcte wijze beheerd?

Ook de tweede onderzoeksvraag kan positief beantwoord worden. Wel zijn hierbij enkele kritische kanttekeningen te maken. Zo zijn de verbeteringen in het beheer die de afgelopen twee jaar zijn doorgevoerd in volle omvang meegewogen. Ook zijn de evaluatoren van mening dat meer gedaan moet worden om de kwaliteit van de projectdossiers te vergroten, de communicatie met aanvragers te verbeteren (in alle stadia van aanvraag en uitvoering van het project) en het besluitvormingsproces over de subsidieaanvragen transparanter te maken.

Belangrijkste aanbevelingen

Op basis van onze bevindingen en de conclusies die daaruit voortkomen hebben wij een aantal aanbevelingen geformuleerd. De belangrijkste zijn:

- Het verdient aanbeveling om de hoofddoelstelling van het Europafonds op het onderdeel 'Welk deel van de Nederlandse bevolking dient bereikt te worden?' verder uit te werken. Het budget van het Europafonds wordt thans voor 32,7% (38,8% van de aanvragen) toegekend aan organisaties die debatten organiseren. De debatten hebben wat het aantal participanten betreft een relatief beperkt bereik en zijn slechts in bijzondere gevallen interessant voor de media. De *instrumentkeuze* heeft veel invloed op het bereik. Deze instrumentkeuze zal daarom bij de selectie van individuele projecten kritischer moeten worden bezien. Door de subsidiëring meer te concentreren op radio- en televisieprogramma's en internetprojecten, die een veel ruimere werkingssfeer hebben en mogelijk beter passen bij het beleid om jongeren aan te spreken, kan met het huidige budget een groter deel van de Nederlandse bevolking bereikt worden.
- Een tweede aanbeveling betreft de *beoordeling van projecten*. Om projecten voor- en achteraf beter op waarde te kunnen schatten dient vastgelegd te worden wat het verwachte aantal deelnemers aan een project is, wat de beoogde effecten zijn, hoe deze effecten gemeten gaan worden, wat het verwachte mediabereik is en hoe dit mediabereik verwezenlijkt zal worden. Het verdient daarom aanbeveling om richtlijnen mee te geven voor de manier waarop output en effecten kunnen worden verantwoord. Daarnaast is het raadzaam om kwantitatieve gegevens en een planning op te nemen, om als fondsbeheerder tussentijds grip te kunnen houden op de voortgang en tijdig te kunnen ingrijpen..
- Verder is het noodzakelijk de *transparantie van het selectieproces* te verbeteren. Dit kan door bijvoorbeeld de beoordeling van projecten op een andere wijze te laten plaatsvinden. In een tendersysteem kunnen projecten onderling gerangschikt worden. Door de inzet van een externe adviescommissie kan, onafhankelijk (van het Ministerie van Buitenlandse Zaken) advies verkregen worden over te selecteren projecten. Ook de consistente toepassing van de selectie-

procedure en de transparantie van de motivering van toekennings- en afwijzingsbesluiten zijn voor verbetering vatbaar.

- Verbetering van de *dossieropbouw* heeft hoge prioriteit. Niet alleen zal het aantal stukken in dossiers moeten toenemen (correspondentie, verslag van schriftelijke en mondelinge afspraken, informatie over de aanvrager), maar ook de kwaliteit zal moeten verbeteren. Dit vraagt om betere afspraken met de aanvragers over de aanlevering van gegevens.
- Om de mogelijkheden van het Europafonds te verbeteren bevelen wij tot slot aan meer aandacht te besteden aan de communicatie met (mogelijke) aanvragers. Een proactiever communicatie-beleid (relatiebeheer) zal waarschijnlijk leiden tot het indienen van projecten die beter passen bij de doelstellingen en actuele thema's van het Europafonds.

1. INTRODUCTIE

1.1. Aanleiding en doelstelling

In 2001 heeft het Ministerie van Buitenlandse Zaken het Europafonds opgericht. Het fonds heeft tot doel initiatieven te ondersteunen die een bijdrage leveren aan de meningsvorming bij het Nederlandse publiek over het Europese integratieproces. Organisaties, instellingen, bedrijven en personen die op dit terrein voorlichtingsinitiatieven willen ontplooiën, kunnen daarvoor subsidie krijgen.

Het Europafonds heeft de afgelopen jaren een flinke ontwikkeling doorgemaakt. Het aantal projecten dat ondersteuning heeft gekregen is gegroeid van 11 projecten in 2001 tot 28 projecten in 2004.

	2001	2002	2003	2004	Totaal
Aantal projecten	11	14	14	28	67
Totaal uitgekeerd	498.708,94 ²	529.603,38	441.077,79	1.413.674,62	2.883.064,73
Gemiddeld uitgekeerd / project	45.337,18	37.828,81	31.505,56	50.488,38	

Ook de aan projecten uitgekeerde subsidiebedragen zijn toegenomen: van € 498.708,94 in 2001 tot € 1.407.674,62 in 2004.

In totaal is in de evaluatieperiode € 2.647.000,60 uitgekeerd aan 67 projecten. In 2005 heeft nog een nabetaling plaatsgevonden van € 78.064,13 en in 2006 wordt op basis van de eindafrekeningen nog een einduitkering verwacht van € 152.000.

Uitkeringen over toegekende projecten 2001- 2004	Bedrag in euro's
Totaal uitgekeerd in de jaren 2001 – 2005	2.731.064,73
Verwachte uitkeringen in 2006	152.000,00
Totaal uitgekeerd (inclusief verwacht)	2.883.064,73

Het fonds bestaat inmiddels vier jaar en dat is voor het Ministerie van Buitenlandse Zaken een geschikt moment voor de evaluatie van het fonds. Aan de hand daarvan kan bepaald worden of het Europafonds werkelijk in een behoefte voorziet en of de doelstellingen van het fonds zijn verwezenlijkt. Ook kan de evaluatie een rol spelen bij een besluit over de toekomst van het Europafonds.

1.2. Afbakening

Het evaluatieonderzoek richt zich op vragen over de doelmatigheid en doeltreffendheid van het Europafonds en van de activiteiten die in dit kader zijn ondersteund. De *rechtmatigheid* van deze toekenningen is niet onderzocht.

In het onderzoek staan de toekenningen uit het Europafonds in de periode 2001–2004 centraal. Het onderzoek is uitgevoerd door beoordeling van 19 dossiers van de 67 projecten. In aanvulling op dit dossieronderzoek is een e-mailenquête gehouden onder de uitvoerders van deze 19 projecten. Ook zijn interviews gehouden met betrokkenen bij het Europafonds op het Ministerie van Buitenlandse Zaken en met projectuitvoerders.

Er is geen aanvullend onderzoek gehouden onder de deelnemers aan de activiteiten die door projectuitvoerders zijn georganiseerd. De reden hiervoor is dat gegevens over deze deelnemers ontbraken (internetgebruikers, radioluisteraars, conferentiebezoekers en dergelijke zijn over het algemeen anoniem) of niet te achterhalen waren (geen deelnemerslijsten).

De evaluatie is uitgevoerd in de periode december 2004 – mei 2005, maar ook uit de periode daarna zijn nog enkele gegevens verwerkt. Mede naar aanleiding van de resultaten van het evaluatieonderzoek heeft het ministerie namelijk een interne opschoningsactie gehouden waarbij alle dossiers van het Europafonds zijn doorgelicht. Bij deze gelegenheid kwam een aantal dossierfouten aan het

² Het uitgekeerde bedrag heeft betrekking daadwerkelijk uitgekeerde bedragen op de 11 projecten die zijn toegekend in 2001. De betalingen geschieden niet allen in het jaar van committering. Dit verklaart het verschil met bijlage 5 die op basis van in het jaar betaalde bedragen is opgesteld.

licht. Drie projecten ontbraken op de oorspronkelijke lijst, één project was ten onrechte ten laste van het Europafonds geboekt, één project was twee keer vermeld op de lijst, drie projecten bleken te zijn samengevoegd tot één project en één project was gesplitst in twee projecten.

Een en ander heeft ertoe geleid dat in november 2005 op verzoek van het ministerie een heropening van het evaluatieonderzoek heeft plaatsgevonden. Alle gegevens in deze rapportage zijn hierop aangepast. De heropening van het onderzoek heeft overigens niet geleid tot een wijziging in de conclusies en aanbevelingen.

1.3. Centrale vragen

De twee centrale vragen waarover de evaluatie uitsluitel moet geven zijn:

- Vergroot het Europafonds de betrokkenheid van burgers bij de Europese samenwerking?
- Wordt het Europafonds op correcte wijze beheerd?

Ons oordeel over deze twee kwesties is conform de 'terms of reference' van het evaluatieonderzoek tot stand gekomen door beantwoording van onderzoeksvragen over negen onderwerpen:

1. Activiteiten Europafonds

- Welke activiteiten zijn in het kader van het Europafonds ontplooid?
- Welke typen projecten kunnen worden onderscheiden wat thema, doelstelling, doelgroep en financiële omvang betreft?
- Welke plaats heeft de ondersteuning uit het Europafonds ingenomen in de totale publiekscampagne?

2. Selectieproces

- Hoe bekend is het fonds?
- Wie zijn de aanvragers?
- Hoe is de selectie en voorbereiding verlopen?
- Welke selectiecriteria zijn toegepast?
- Wat waren de redenen voor afwijzing?

3. Uitvoering activiteiten

- Zijn de activiteiten conform de opzet uitgevoerd (input) en hoe is dat proces verlopen?
- Zijn de activiteiten uitgevoerd overeenkomstig het gecommitteerde budget en zijn de activiteiten gerealiseerd binnen de gestelde termijn? (Zo nee, waarom niet?)
- Zijn met betrekking tot doelmatigheid maatstaven overeengekomen? Zijn deze nagekomen?

4. Doeltreffendheid

- Zijn de doelstellingen van gerealiseerde projecten gerealiseerd?
- Welke resultaten zijn behaald (op hoofdpunten)?

5. Monitoring van projecten

- Wat is er gebeurd op het terrein van monitoring en evaluatie op het niveau van de projecten?

6. Uitspraken op thema- en fondsniveau

- Kunnen voor de projecten gericht op prioritaire thema's en voor het totaal van de projecten uitspraken worden gedaan over de uitvoering (proces), doelmatigheid en doeltreffendheid uitspraken?

7. Samenhang en toegevoegde waarde

- Hoe hangen de projecten samen met andere activiteiten in het kader van de voorlichtings-campagne? Wat is de toegevoegde waarde ten opzichte van bestaande projecten?

8. Doelgroepbereik

- Welke uitspraken kunnen worden gedaan over het doelgroepbereik van het fonds? Heeft er in de loop van de jaren een verbreding plaatsgevonden?

9. *Lessen voor de toekomst van het Europafonds*

- Kunnen er uit de evaluatie lessen worden getrokken die van belang zijn voor de toekomst van het Europafonds?

1.4. **Methode en aanpak van onderzoek**

1.4.1. *Methode*

De werkwijze van de Evaluatiegroep Overheid en Bedrijf is gebaseerd op de Regeling Prestatiegegevens en Evaluatieonderzoek Rijksoverheid. Deze regeling is erop gericht om inzicht te verwerven in de relatie tussen ingezette middelen (input), de uitvoering van beleid (throughput), de prestaties (output) en de effecten (outcome). De relatie tussen deze grootheden geeft de doelmatigheid en doeltreffendheid van het beleid op project- en programmaniveau weer. In deze evaluatie van het Europafonds maken we de relatie tussen middelen, uitvoering, prestaties en effecten inzichtelijk door het beantwoorden van de in § 1.3 opgenomen onderzoeksvragen .

1.4.2. *Aanpak*

Het evaluatieonderzoek is uitgevoerd aan de hand van:

- dossieronderzoek, waarbij de steekproef is bepaald op 19 dossiers uit de 67 projecten;
- bestudering van aanvullende informatie, zoals verslagen en beleidsdocumenten;
- een enquête, met als doel verdieping en verbreding van informatie;
- interviews met vijf direct betrokkenen bij het Europafonds.

1.5. **Organisatie van het onderzoek**

Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, directie Voorlichting en Communicatie (DVL). Het Ministerie is vertegenwoordigd door mr. S. Hulisz (tot eind januari 2005), vervolgens door mevrouw H. van der Ploeg en daarna (voor de periode december 2005 – februari 2006) door mevrouw mr. E. Frech en de heer drs. M.J. Boef.

De evaluatie is uitgevoerd door drs. L. Roggeveen en drs. F. Mester van de Evaluatiegroep Overheid en Bedrijf.

Verder is een referentiegroep ingesteld met vertegenwoordigers van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De referentiegroep heeft in wisselende samenstelling bestaan uit de volgende personen:

- de heer drs. S.A.M. Termeer, hoofd afdeling Publieksvoorlichting DVL (DVL/PU);
- de heer mr. S. Hulisz, beleidsmedewerker Europafonds (tot eind januari 2005), DVL/PU;
- mevrouw H.M. van der Ploeg, beleidsmedewerker Europafonds (sinds 1 januari 2005), DVL/PU;
- mevrouw drs. H.M.L. Koppers, projecthoofd Europa-team ;
- mevrouw drs. D.R.R. Pronk, beleidsmedewerker directoraat-generaal Europese Samenwerking;
- de heer H.A. Bavelaar, controller DVL – toezichhoudend op het Europafonds in de periode 2003–2004.
- mevrouw drs. M.A. Tesselaar, onafhankelijk evaluatiedeskundige van de Inspectie Ontwikkelings-samenwerking en Beleidsevaluatie.

De evaluatie heeft plaatsgevonden in de periode eind december 2004 – mei 2005. In de periode december 2005 – februari 2006 zijn op verzoek van het Ministerie van Buitenlandse Zaken nog enkele aanvullende gegevens verwerkt. In bijlage 5 is een lijst opgenomen met de werkelijk uitgekeerde bedragen per gesubsidieerd project. Ook is in deze bijlage een raming opgenomen van de nog in 2006 voor deze projecten uit te keren bedragen.

1.6. **Opzet en doelstellingen van het onderzoek**

De opzet van het onderzoek is vastgelegd in het plan van aanpak, dat is goedgekeurd door de opdrachtgever en als bijlage 2 is opgenomen in het rapport. Onze evaluatiemethodiek is erop gericht om op een systematische en methodologisch betrouwbare wijze onderzoek te doen naar en een oordeel te geven over:

1. de effectiviteit van de activiteiten van het Europafonds;
2. de wijze waarop de activiteiten van het Europafonds zijn uitgevoerd;
3. de kosten en kwaliteit van de met de verstrekte subsidies uitgevoerde activiteiten;
4. de kosten en kwaliteit van het beheer van het Europafonds.

De opdrachtgever heeft alle verzoeken om informatie ingewilligd (voorzover de betreffende informatie beschikbaar was) en heeft medewerking verleend bij het organiseren van interviews en het benaderen van begunstigden.

1.7. Opbouw van het rapport

Hoofdstuk 2 van dit rapport beschrijft de werking van het Europafonds. We zetten uiteen wat het Ministerie van Buitenlandse Zaken beoogt met het fonds en in welke context het fonds moet worden geplaatst. Hierbij worden de onderzoeksvragen (zie § 1.3) over onderwerp 1 beantwoord.

In hoofdstuk 3 worden de bevindingen uit de projectevaluaties stap voor stap beschreven. We analyseren onder meer aan de hand van onderzoeksvragen over de onderwerpen 3 en 4 de doelmatigheid en doeltreffendheid van het Europafonds op project- en themaniveau.

Hoofdstuk 4 behandelt de 'projectoverstijgende' bevindingen uit het evaluatieonderzoek, die betrekking hebben op het programma van het Europafonds als zodanig. Aan de hand van onder meer de onderzoeksvragen over de onderwerpen 2 en 5 komen zaken aan de orde als: het selectieproces, de wijze waarop projecten worden gemonitord en de kwaliteit van de dossieropbouw.

Hoofdstuk 5 bevat de conclusies van het onderzoek en de aanbevelingen die daaruit voortvloeien. De onderzoeksvragen over de onderwerpen 1 tot en met 8 – ook die welke in de voorafgaande hoofdstukken niet expliciet aan de orde zijn geweest – worden in dit hoofdstuk beantwoord.

2. HET EUROPAFONDS

Dit hoofdstuk beschrijft de werking van het Europafonds. We zetten uiteen wat het Ministerie van Buitenlandse Zaken beoogt met het fonds en in welke context het fonds moet worden geplaatst.

2.1. Europafonds als instrument in het Europabeleid

Welke plaats heeft de ondersteuning uit het Europafonds in de totale publiekscampagne?

In 2000 is de regering een voorlichtingscampagne begonnen om het Nederlandse publiek te informeren over het Europese integratieproces en de uitbreiding van de Europese Unie. De gedachte hierachter is dat het aanbieden van betere en toegankelijke informatie over Europa, het creëren van meer openheid over Europese besluitvorming en het scheppen van mogelijkheden om hierover te discussiëren, ertoe kunnen bijdragen dat burgers zich meer betrokken gaan voelen bij Europese samenwerking.

Het voorlichtingsbeleid van de regering kreeg primair vorm in de campagne 'Europa. Best belangrijk.' Dit was een meerjarige publiekscampagne van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, gericht op het vergroten van de betrokkenheid van de burger bij Europa en de Europese samenwerking. Deze campagne is medio 2005 afgesloten.

In radio- en televisiespots en drukwerk werden voorbeelden getoond die de burger duidelijk moesten maken hoezeer Europa zijn dagelijks leven raakt. Op die manier wilde de campagne Europa 'relevant maken' voor de burger.

Verder heeft het ministerie evenementen over Europa georganiseerd, zijn er publicaties uitgebracht (onder andere het magazine *Europa Express*), en zijn de websites www.bestbelangrijk.nl (medio 2005 afgesloten) en www.eu2004.nl gerealiseerd. Ook geeft het Ministerie voorlichting over Europa via de eigen website, www.minbuza.nl/EuropeseSamenwerking.

Aanvullend op deze 'eigen middelen' die het Ministerie van Buitenlandse Zaken inzet in het kader van de publiekscampagne worden ook derden (bedrijven, intermediaire organisaties) gestimuleerd om het belang van Europa voor de burger uit te dragen. De ondersteuning uit het Europafonds richt zich op deze intermediaire voorlichting.

Uit de interviews blijkt dat het Ministerie van Buitenlandse Zaken waarde hecht aan organisaties en bedrijven die zich bezighouden met voorlichting aan burgers over Europa. Het aantal organisaties en bedrijven dat dit soort activiteiten ontplooit is momenteel nog gering vergeleken met het aantal organisaties en bedrijven dat actief is op bijvoorbeeld het gebied van de ontwikkelingssamenwerking. Het aantal toekenningen voor bijdragen uit het Europafonds groeit gestaag.

2.2. Doelstellingen van het Europafonds

Het Europafonds biedt financiële ondersteuning aan projecten die een bijdrage leveren aan de meningsvorming bij het Nederlandse publiek over het Europese integratieproces. Het Europafonds onderscheidt zich binnen het Europabeleid doordat het zich richt op subsidiëring van bedrijven en organisaties voor de voorlichting van burgers. De gedachte hierachter is dat de betreffende bedrijven en organisaties via hun eigen doelgroepen de burgers, 'beter', 'gericht', of in elk geval 'anders' kunnen informeren dan de overheid dat zelf kan. In die zin is volgens het Ministerie van Buitenlandse Zaken de inzet van bedrijven en organisaties (het 'maatschappelijk middenveld') op termijn essentieel om draagvlak te krijgen voor Europa, of op zijn minst discussie over het belang van Europa.

De hoofddoelstelling is sinds de start van het Europafonds in 2001 de stimulering van projecten die bijdragen aan voorlichting en meningsvorming over:

- het Europese integratieproces;
- de Nederlandse positie in het Europese integratieproces.

In 2004 zijn voor het eerst ook 'prioritaire thema's' vastgesteld:

- de uitbreiding van de Europese Unie;
- de Europese verkiezingen in 2004;
- het Nederlandse voorzitterschap in 2004;
- de relevantie van Europa voor de Nederlandse burger.

Deze subthema's zijn vastgelegd in de voorwaarden voor een subsidieaanvraag zoals beschreven in het Besluit Europafonds 2004.

2.3. Budget van het Europafonds

Het basisbudget van het Europafonds bedraagt € 240.000 en is vastgelegd tot en met 2005. Vanaf 2006 is het budget verhoogd tot € 2.500.000 structureel per jaar (opgenomen in de begroting van het ministerie tot en met 2009). Jaarlijks wordt beoordeeld of het budget (incidenteel) wordt opgehoogd. De bijdrage die uit het Europafonds kan worden verkregen ligt tussen de € 2.500 en € 500.000 en vanaf 2006 tussen de € 10.000 en € 750.000 per project.

De projecten waaraan in de periode 2001 – 2004 subsidie is toegekend vanuit het Europafonds hebben in totaal voor € 2.883.064,73 subsidie uitgekeerd gekregen. Het toegekende bedrag lag rond de € 3 miljoen (het exacte bedrag is niet meer te achterhalen omdat een aantal beschikkingen ontbreekt). Gemiddeld werd dus jaarlijks € 719.266,18 uitgekeerd aan subsidie.

2.4. Aanvragers van subsidie uit het Europafonds

De aanvragers van het fonds zijn particulieren, bedrijven, overheden, non-profit- en andere instellingen. Het betreft niet alleen organisaties en instellingen met een aan 'Europa' gerelateerde doelstelling, maar ook burgers, organisaties en instellingen die zich incidenteel bezighouden met het thema 'Europa'. Het overgrote deel van de aanvragers (namelijk zevenenvijftig van de 67 gehonoreerde aanvragen) betreft echter 'stichtingen en organisaties zonder winstoogmerk'. De overige tien aanvragen zijn ingediend door particulieren, bedrijven en overheden.

2.5. Door het Europafonds ondersteunde projecten

Welke typen projecten kunnen worden onderscheiden wat thema, doelstelling, doelgroep en financiële omvang betreft?

In de periode 2001-2004 zijn in totaal 67 projecten ondersteund. Een overzicht is opgenomen in bijlage 5. Door de bijdrage uit het Europafonds zijn aanvragers in staat gesteld om deze projecten uit te voeren.

De ondersteunde projecten kenmerken zich door een grote inhoudelijke verscheidenheid en richten zich op diverse doelgroepen (burgers in het algemeen, jongeren, leden van een vereniging, Europese ambtenaren). Er zijn in totaal tien verschillende instrumenten onderscheiden die voor subsidiëring in aanmerking kwamen, te weten:

	Instrumenten
1	Anders
2	Conferentie
3	Debat
4	Fototentoonstelling
5	Magazine
6	Media
7	Onderwijs
8	Voorlichting
9	Website
10	Werkbezoek

De omvang van projecten (in geld) is eveneens zeer variabel. Een overzicht van de financiële middelen die bij de ondersteunde projecten zijn ingezet per soort instrument, is opgenomen in § 3.3.

2.6. Taken en verantwoordelijkheden rond Europafonds

De beleidsmedewerker die het Europafonds beheert is werkzaam bij de afdeling Publieksvoorlichting (DVL/PU) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Deze afdeling is ook budgetbeheerder. Het afdelingshoofd DVL/PU is verantwoordelijk voor de uitgevoerde werkzaamheden; hij is tekeningsbevoegd voor het budget en de beschikkingen.

Welke activiteiten worden in het kader van het Europafonds ontplooid?

Het Europafonds houdt zich uitsluitend bezig met de selectie van mogelijk te ondersteunen projecten aan de hand van vastgestelde voorwaarden, en met het bepalen van de relevantie die deze projecten hebben voor de doelstellingen van het fonds. Het fondsmanagement is dus niet betrokken bij de *uitvoering* van projecten; daarvoor zijn de geselecteerde (begunstigde) organisaties en personen zelf verantwoordelijk.

De selectie van projecten geschiedt door de afdeling DVL/PU, waarbij vooraf advies wordt gevraagd aan de commissie Europafonds, die onder andere bestaat uit de beleidsambtenaar Europafonds en een vertegenwoordiger van het directoraat-generaal Europese Samenwerking van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Projecten worden beoordeeld op de mate waarin zij voldoen aan de toekenningscriteria (zie § 4.1).

3. BEVINDINGEN OVER PROJECTEN (DOELMATIGHEID EN DOELTREFFENDHEID)

Dit hoofdstuk vormt de kern van het evaluatierapport. Na een korte inleiding over de door ons gevolgde werkwijze worden de bevindingen uit de projectevaluatie stap voor stap beschreven. We analyseren onder meer aan de hand van onderzoeksvragen over de onderwerpen 3 en 4 de doelmatigheid en doeltreffendheid van het Europafonds op project-, thema- en programmaniveau.

3.1. Werkwijze

Startpunt van het evaluatieonderzoek vormde de beoordeling van projecten op basis van dossiers. We hebben daarbij de volledigheid van de dossiers en de kenmerken van de projecten onder de loep genomen. Deze gegevens zijn per project verwerkt in een 'toegepast logframe' (zie bijlage 2).

In eerste instantie hebben we 19 dossiers beoordeeld. Hiervan zijn acht dossiers door de opdrachtgever van deze evaluatie aangeleverd (twee projecten uit ieder jaar). Het betreft hier projecten die naar het oordeel van de opdrachtgever als relevant en beeldbepalend voor het fonds beschouwd kunnen worden. De 11 overige projecten zijn door onszelf uitgekozen. We hebben daarbij gelet op spreiding naar type activiteit, omvang van de projecten (62% van het totale budget is naar deze 19 projecten gegaan) en spreiding van indieners.

In aanvulling op de dossieronderzoeken is vervolgens een e-mailenquête onder begunstigen van het Europafonds gehouden, een enkele keer gecombineerd met telefonische interviews. Het doel van de e-mailenquête was om de beschikbare informatie te verdiepen (daar waar informatie in dossiers te summier was om een oordeel te kunnen vellen) respectievelijk aan te vullen (daar waar bepaalde informatie niet tot de vaste bescheiden van het dossier behoorde). De vragen van de e-mailenquête zijn als bijlage 11 toegevoegd.

Waar als gevolg van faillissement of anderszins begunstigen niet meer te benaderen bleken, is de lijst uitgebreid met projecten van organisaties of personen die meer dan één projectaanvraag hadden ingediend. Van de 19 geënquêteerden hebben we in totaal tien ingevulde enquêtes terugontvangen, met daarin informatie over 12 projecten.

3.2. Beschikbare informatie op projectniveau

De projectdossiers van 2003 blijken slechts summier informatie te bevatten. Dat bemoeilijkt het meten van de mate waarin de betreffende projecten effectief zijn geweest en impact hebben gehad. Ook valt op dat de besluitvormingsdocumenten in de dossiers uit de eerste jaren vrijwel nooit volledig ondertekend zijn (vanaf 2004 is dit beter) door de verschillende personen die volgens de procedure een akkoord zouden moeten geven.

Verder zijn de eindrapportages van projecten vaak niet specifiek. Zeker in de beginjaren van het Europafonds wordt volstaan met verwijzing naar jaarverslagen of andere algemene documenten en is specifieke informatie over de projecten in kwestie nauwelijks beschikbaar.

In 2003 is een besluitvormingsmemorandum (BEMO) ter voorbereiding van de beoordeling van projecten ingevoerd, en een beoordelingsrapportage (BERA) ter beoordeling van projecten na afronding. Deze standaarddocumenten waren elders op het ministerie al in gebruik, maar werden nog niet toegepast voor projecten van het Europafonds. De memoranda hebben een positieve bijdrage geleverd aan de dossieropbouw van de projecten. Sinds de invoering ervan worden projecten op een (achteraf) inzichtelijke wijze beoordeeld.

3.3. Uitvoering activiteiten (onderzoeksvragen over onderwerp 3)

Zijn de activiteiten conform de opzet uitgevoerd (input) en hoe is dat proces verlopen?

In de periode 2001– 2004 is het beschikbare budget besteed. Er was meer vraag dan budget. Uit het interview met de verantwoordelijke beleidsmedewerker blijkt dat het aantal aanvragen in overeenstemming met het budget werd gebracht door de indiening van aanvragen te ontmoedigen (namelijk geen formulier voor indiening toe te sturen). Pas vanaf 2003 zijn aanvragen ook formeel afgewezen, en is het aantal projecten dat voor ondersteuning in aanmerking kwam door de beleidsmedewerker die het Europafonds beheert ingeperkt.

We zijn voor 19 ondersteunde projecten nagegaan in hoeverre ze conform de beoogde opzet zijn uitgevoerd. In drie gevallen (uit de selectie van 19 onderzochte projecten) bleek na beëindiging van het project twijfel te bestaan over de uitvoering van activiteiten. In twee gevallen was het project daadwerkelijk niet uitgevoerd en is een terugvorderingsprocedure gestart. In een derde geval is de begunstigde instelling gedurende de projectuitvoering failliet gegaan, zo blijkt het uit interview met de beleidsmedewerker van het Europafonds; het is hier onduidelijk of het project geheel of gedeeltelijk is uitgevoerd.

Aantal projecten	Volgens opdracht uitgevoerd	Niet volgens plan uitgevoerd	Onduidelijk
19	16	2*	1**
* Niet uitgevoerd: 'Journalistenuitwisseling' en 'Taste Europe'. ** Onduidelijk: 'Junior Team'.			

Uit het interview dat wij hebben gehouden met de beleidsverantwoordelijke ambtenaar blijkt dat het in de zojuist genoemde gevallen om incidenten gaat. Er zijn geen andere invorderingsprocedures gaande of te voorzien bij lopende projecten.

Zijn de activiteiten uitgevoerd overeenkomstig het gecommitteerde budget en zijn de activiteiten gerealiseerd binnen de gestelde termijn? (Zo nee, waarom niet?)

De activiteiten van de onderzochte projecten zijn vrijwel allemaal binnen het toegekende budget uitgevoerd. In één project is in een later stadium een aanvullend budget ter beschikking gesteld. Een tweetal projecten is niet conform plan uitgevoerd; bij één project bestaat hierover onduidelijkheid (zie vorige alinea).

Aantal projecten	Binnen budget uitgevoerd	Aanvullende beschikking	Onduidelijk
19	15	1	3

Of projecten ook binnen de gestelde termijn zijn uitgevoerd is lastig vast te stellen, omdat gegevens daarover (afspraken, data) in de betreffende dossiers ontbreken. We hebben geconstateerd dat het afronden van dossiers geruime tijd in beslag neemt. Waar dit aan ligt is niet geheel duidelijk. Uitvoerders laten in de e-mailenquête weten dat met name de uitbetaling van de laatste 20% als einddeclaratie lang op zich laat wachten.

Zijn met betrekking tot doelmatigheid maatstaven overeengekomen? Zijn deze nagekomen?

We hebben vastgesteld dat er met subsidieontvangers geen afspraken worden gemaakt over doelmatigheid op projectniveau. In projectplannen worden doorgaans wel begrotingen geleverd en voorspellingen gedaan over de output (het aantal debatten, publicaties enzovoort), maar deze worden niet vastgelegd in de beschikking.

De gebruikte instrumenten voor het bereiken van de doelstellingen van het Europafonds laten een grote verscheidenheid zien. De kosten van de instrumenten verschillen eveneens aanzienlijk (ook wanneer het om hetzelfde type instrument gaat; de kosten van bijvoorbeeld debatten lopen sterk uiteen). Daarbij speelt een rol dat het effect en het mediabereik per instrument kan verschillen.

Voorbeeld kosten:

De kosten van een debat liggen tussen de veertig en de honderd euro per deelnemer. De kosten van een internetspelletje bedragen nog geen vier euro per deelnemer (gemiddeld vijf spelletjes per deelnemer). Een radio-uitzending komt op 0,14 eurocent per luisteraar.

In de Europafondsregeling zijn geen bepalingen opgenomen over de instrumentkeuze. Het criterium 'vernieuwend' zorgt er zelfs voor dat een project dat een afwijkend instrument inzet, een extra positieve beoordeling kan krijgen.

In onderstaand overzicht is aangegeven hoe vaak bij de 67 projecten uit de periode 2001–2004 voor een bepaald instrument ('projecttype') is gekozen. Wanneer sprake is van verscheidene instrumenten binnen één project, is alleen het instrument meegeteld dat inhoudelijk dan wel financieel het voornaamste bestanddeel van het betreffende project vormt.

	type project	aantal	percentage
1	Debat	26	38,8%
2	Onderwijs	12	17,9%
3	Media	9	13,4%
4	Anders	8	11,9%
5	Conferentie	4	6,0%
6	Website	2	3,0%
7	Voorlichting	2	3,0%
8	Fototentoonstelling	2	3,0%
9	Werkbezoek	1	1,5%
10	Magazine	1	1,5%
		67	100,0%

Ook geven we een overzicht van de financiële middelen die zijn ingezet (gecommitteerd) per soort instrument (bedragen in euro's).

Projecttype	2001	2002	2003	2004	Totaal	Percentage
debat	251.850,28	17.368,00	59.500	420.877,54	749.595,82	26,05%
onderwijs	228.251,48	352.347,76	217.820	100.000,00	898.419,03	31,23%
media		129.887,62	67.600,00	50.932,10	248.419,72	8,63%
anders	1.654,55		62.000	277.864,98	341.519,53	11,87%
conferentie		30.000,00		506.000,00	536.000,00	18,63%
website				3.000,00	3.000,00	0,10%
voorlichting			29.158	40.000,00	69.158,00	2,40%
fototentoonstelling				15.000,00	15.000,00	0,52%
werkbezoek	16.952,63				16.952,63	0,59%
magazine			5.000		5.000,00	0,17%
Totaal	498.708,94	529.603,38	441.077,79	1.413.674,62	2.883.064,73	100%

Toelichting:

- *Debatten*. Deze worden gehouden voor kleinere groepen belangstellenden. Het gaat hierbij doorgaans om organisaties die voor eigen leden en andere belangstellenden debatten organiseren of om 'organisaties' die eenmalig het onderwerp Europa gebruiken voor een debat.
- *Onderwijs*. Het gaat hierbij om verschillende soorten projecten, bijvoorbeeld stage-uitwisselingsprojecten, waarbij scholieren uit Nederland in andere Europese landen stage lopen en hierover een verslag schrijven dat veelal wordt gepubliceerd in regionale dagbladen.
- *Website*. Het gaat hier onder meer om een (kennis)spel op internet, waarbij vragen over Europa centraal stonden.

Binnen projecten kunnen zoals gezegd verscheidene instrumenten worden ingezet. Omdat deze in de projectbegrotingen zelden worden gespecificeerd, is het vaak niet mogelijk de kosten van verschillende instrumenten binnen een project te onderscheiden. Indien hierin inzicht zou bestaan, zou dit gebruikt kunnen worden bij het aangaan van doelmatigheidsafspraken per type instrument. De resultaten van de e-mailenquête bieden overigens wél enig inzicht in de besteding van middelen, uitgesplitst naar soorten kosten.

Kostensoorten*	Percentage
Kosten eigen organisatie	58,7%
Promotie en publiciteit	13,7%
Inhuur van personeel	7,9%
Reis- en verblijfskosten	7,9%
Drukwerk	6,2%
Overige	5,7%
Totaal	100,0%
* Bron: e-mailenquôte	

Afspraken over mediabereik worden niet vastgelegd. De verschillen in mediabereik blijken groot te zijn. Zo bereiken projecten die gebruikmaken van internet en radio door hun aard veel mensen. Andere activiteiten kunnen vrijwel uitsluitend een groot publiek bereiken als de activiteiten media-aandacht krijgen (en hiervoor aantrekkelijk genoeg zijn) of als deelnemers aan de projecten deze media-aandacht kunnen genereren.

Uit de door ons gehouden e-mailenquôte blijkt dat projectuitvoerders uiteenlopende instrumenten inzetten om media-aandacht voor hun project te genereren. Negen van de tien projectuitvoerders die de enquôte hebben geretourneerd geven aan dat zij vooraf hebben geprobeerd bekendheid te geven aan hun project via één of meer kanalen. Opvallend is dat slechts in twee gevallen een persbericht is verstuurd. Advertenties worden in het geheel niet gebruikt.

	Kanaal gebruikt voor media-aandacht vooraf*	aantal	percentage
1	Website	6	60%
2	Ledenbestand	5	50%
3	Nieuwsbrief	5	50%
4	Netwerk	5	50%
5	Persbericht	2	20%
6	Advertenties	1	10%
7	Radio	1	10%
8	Geen (betreft serie artikelen en lezingen)	1	10%
* Bron: e-mailenquôte. Er kon bij deze vraag meer dan één antwoord worden aangekruist.			

Hoewel er dus weinig persberichten zijn uitgestuurd, is het bij tien van de twaalf projecten wel gelukt om media-aandacht te krijgen. Deze aandacht is dan verkregen via het eigen netwerk en/of door het sturen van uitnodigingen aan de pers. Bij negen projecten (van zeven uitvoerders) waren (regionale) dagbladen en (lokale) televisie de meest genoemde kanalen van media-aandacht. Een drietal projecten heeft geen media-aandacht opgeleverd. Bij slechts één project werd vermeld dat het project veel aandacht had gekregen via internet.

3.4. Doeltreffendheid (onderzoeksvragen over onderwerp 4) en relevantie

Zijn de doelstellingen van gerealiseerde projecten gerealiseerd?

Op basis van de onderzochte dossiers, de beoordelingsmemoranda die zijn opgesteld door het ministerie en de uitbetalingsbesluiten, kan worden vastgesteld dat 16 van 19 (zie ook § 3.3) door ons onderzochte projecten conform de beschikking zijn uitgevoerd.

Uit interviews die wij hebben gehouden blijkt dat de bij deze 16 projecten betrokken beleidsmedewerkers van het Ministerie van Buitenlandse Zaken vaak aanwezig zijn geweest bij de projecten; hiervan is in de dossiers echter geen verslag te vinden.

Ook de uitvoerders zelf zijn positief over de bijdrage van hun project aan de doelstellingen van het Europafonds. Alle uitvoerders die hebben gereageerd op de e-mailenquôte geven aan dat hun project aan één of meer (sub)doelstellingen van het Europafonds hebben voldaan.

Analyse van onze eigen gegevens uit het dossieronderzoek en de e-mailenquête laat zien dat de 16 zojuist genoemde projecten voldoen aan de hoofddoelstelling: bijdragen aan voorlichting en meningsvorming over Europese integratie. Deze doelstelling is dusdanig breed dat alleen de projecten die niet zijn uitgevoerd hier niet aan hebben voldoen.

Vervolgens zijn de projecten door ons getoetst aan de (sub)doelstellingen van 2004 (in 2001, 2002 en 2003 waren alleen de hoofddoelstelling Europese integratie en relevantie voor de burger toetsingscriteria).

Organisatie	Projecttitel	Jaar	Europese Integratie	1. Uitbreiding EU	2. Europese Verkiezingen	3. Nederlands Voorzitterschap	4. Relevantie voor burgers *
MEP	Europroject	2001	ja	ja	nee	nee	ja
De Balie	Brave New World	2001	ja	ja	nee	nee	ja
EBN	Maatschappelijk debat (EU in de regio / in het onderwijs)	2001	ja	ja	nee	nee	ja
Clingendael	Werkbezoek Senior Officials EU Brussel	2001	? **	nee	nee	nee	nee
EBN	Europa in de regio	2002	ja	?	?	?	ja
MEP	Europaproject 2002	2002	ja	ja	nee	nee	ja
NPS	Claudia on Tour	2002	ja	ja	nee	nee	ja
Words Unlimited	Het nieuwe Europa	2002	ja	ja	nee	nee	ja
SEC	Junior Team	2003	ja	nee	nee	nee	?
Praaning Meines	Journalistenuitwisselingsprogramma O-Europa	2003	nvt***	nvt	nvt	nvt	nvt
IPP	Publiek Debat Europa 2004	2003	ja	ja	ja	?	ja
Stichting Nexus	Europe a Beautiful idea	2003	ja	nee	nee	ja	ja
MEP	Europaproject 2003	2003	ja	ja	nee	nee	ja
EBN	Maatschappelijk Debat	2004	ja	nee	nee	nee	ja
De Balie	Europasquare	2004	ja	ja	nee	nee	ja
Good Food Festival	Taste Europe	2004	nvt***	nvt	nvt	nvt	nvt
Het HOL	Europe on Speed	2004	ja	ja	nee	nee	ja
Tumult	Debatcentrum Europees Burgerschap	2004	ja	?	nee	nee	?
IMI	Observers European Parliament	2004	ja	ja	ja	nee	ja

* Relevantie voor burgers, "ja" als activiteiten niet alleen zijn gericht op beperkte groep ingewijden.
 ** "?" niet te achterhalen op basis van beschikbare gegevens.
 *** "nvt", niet uitgevoerde activiteiten.

Uit het overzicht blijkt dat, met uitzondering van de drie eerder genoemde projecten die niet of niet volledig zijn uitgevoerd, alle projecten voldoen aan één of meer subdoelstellingen. Overigens zijn de subdoelstellingen in 2005 gewijzigd.

Welke resultaten zijn behaald (op hoofdpunten)?

De outputresultaten van de onderzochte projecten zijn doorgaans behaald. Omdat de outputresultaten in de beschikking beperkt beschreven zijn, zijn we meestal uitgegaan van de outputresultaten zoals deze zijn opgegeven in de aanvraag of het projectplan.

De effecten (outcome) van de uitgevoerde activiteiten blijken vooraf vrijwel nooit te zijn omschreven. Als dit wel het geval is, dan beperkt zich dat tot een kwalitatieve indicatie van een effect dat wordt beoogd met het project (bijvoorbeeld het 'beïnvloeden van een mening').

Het gebrek aan afspraken over te bereiken outcome is een gemis. Uitvoerders meten het effect door middel van evaluatieformulieren en verslagen van stages en werkbezoeken, dan wel via reacties achteraf of tijdens de activiteit. De resultaten laten zich echter moeilijk vergelijken.

In de enquête hebben we daarom een vraag opgenomen over de wijze waarop projectuitvoerders zélf mogelijkheden zien om in de toekomst de effecten van hun activiteiten te meten (meer dan één antwoord was hier mogelijk).

We hebben de volgende suggesties om effecten te meten van projectuitvoerders ontvangen:

Mogelijkheden om effectiviteit project te meten*	aantal	percentage
Evaluatieformulier	6	86%
Persoonlijk aanspreken	4	57%
Verslagen	3	43%
Media	3	43%
Internet	1	14%

* Bron: e-mailenquête. Er kon bij deze vraag meer dan één antwoord worden aangekruist.

3.5. Effectiviteit en impact op projectniveau

Effectiviteit en impact

Veel geld is gegaan naar meer traditionele debatten (zie de tabel in § 3.2.3), publicaties en kennis-makingsbijeenkomsten die vooral gericht waren op reeds in Europa geïnteresseerde hoger opgeleide bevolkingsgroepen. Dit is waarschijnlijk het gevolg van de aard van het instrument (debat) en het type organisatie dat deze activiteiten ontplooit (verenigingen, stichtingen). De eigen leden en netwerk zijn immers belangrijke doelgroep voor het deelnemen aan de activiteiten.

De kleinschaligheid van projecten zorgt ervoor dat het directe effect van projecten gering is. Zo heeft slechts één project (van de 19 geselecteerde projecten) een direct bereik gehad van meer dan 100.000 personen (in dit geval luisteraars).

Direct bereik van de projecten*	aantal	percentage
Minder dan 100 personen	1	11%
100 – 500	1	11%
500 – 5000	4	44%
5000 – 100.000	3	33%
meer dan 100.000	0	0%
* Bron: e-mailenquête		

Het indirecte bereik via de media ligt zoals verwacht mag worden aanzienlijk groter. Opvallend is dat er bij drie projecten géén media-aandacht is geweest.

Indirect bereik van de projecten via de media*	aantal	percentage
Geen	2	22%
0 – 500	0	0%
500 – 5000	2	22%
5000 – 100.000	2	22%
meer dan 100.000	3	33%
* Bron: e-mailenquête		

De vraag of het project heeft bijgedragen aan één of meer van de doelstellingen van het Europafonds, beantwoordden de geënuquêteerde projectorganisatoren zonder uitzondering positief (meer dan één antwoord was hier mogelijk). Alle uitvoeringsorganisaties geven aan dat hun project op één of meer doelstellingen scoort.

Bijdrage van de projecten aan de doelstellingen*	aantal	percentage
Meer mensen weten iets over Europese integratie	6	75%
Meer mensen hebben een mening over Europa	6	75%
Meer mensen hebben kennis over de Europese verkiezingen	5	63%
Meer mensen hebben een positief gevoel over Europa	3	38%
Meer mensen hebben kennis over verschillende standpunten in het Europees debat	4	50%
* Bron: e-mailenquête		

4. BEVINDINGEN INZAKE HET BEHEER VAN HET EUROPAFONDS (EFFICIENCY)

In dit hoofdstuk bespreken we de 'projectoverstijgende' bevindingen uit het evaluatieonderzoek die betrekking hebben op het programma van het Europafonds als zodanig. Aan de hand van onder meer de onderzoeksvragen over de onderwerpen 2 en 5 komen aan de orde: de bekendheid van het fonds bij aanvragers, het soort organisaties dat aanvragen indient, het selectieproces en de daarbij gehanteerde criteria, de ervaringen van aanvragers met het Europafonds, de invloed van het fonds-budget op de toekenningsprocedure, de wijze waarop projecten worden gemonitord, de kwaliteit van de dossieropbouw en de hoogte van de uitvoeringskosten van het Europafonds.

4.1. Selectieproces (onderzoeksvragen over onderwerp 2)

Hoe bekend is het fonds?

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken geeft bekendheid aan het Europafonds door middel van verschillende publicaties. Zo publiceert het ministerie jaarlijks voorafgaand aan het tijdvak waarop de regeling betrekking heeft het beleidsvoornemen voor subsidiëring op grond van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken.³ Dit is een formeel document en bevat een omschrijving van het Europafonds, de criteria om in aanmerking te komen voor een subsidie, de vereisten die aan een subsidieaanvraag worden gesteld en de financiële kaders.

Verder publiceert het Ministerie van Buitenlandse Zaken informatie over de subsidieregeling op de eigen website(s). Deze informatie over de regeling wordt ook door derden gebruikt in eigen publicaties, zoals subsidiegidsen.

Het Europafonds kent enkele 'vaste' aanvragers die in de onderzochte periode voor verscheidene projecten een subsidieaanvraag hebben ingediend.

Helaas zijn over de periode waarop ons onderzoek betrekking heeft geen gegevens beschikbaar over het exacte aantal aanvragen en het budget dat hiermee gemoed was. Wel geven de jaren 2003 en 2004 een toename te zien van het aantal toekenningen. Volgens de beleidsmedewerker die verantwoordelijk is voor het Europafonds is er ook een duidelijke stijging van het aantal (telefonische) verzoeken om informatie en aanvragen.

Uit onze enquête blijkt dat aanvragers op verschillende manieren bekend zijn geraakt met het Europafonds. Het meest genoemd worden ambtelijke en politieke contacten. Ook de website van het Ministerie van Buitenlandse Zaken is een belangrijke bron.

Bronnen voor bekendheid met Europafonds*	aantal	percentage
Ambtelijke en politieke contacten	4	40%
Anders	4	40%
Website van het Ministerie van Buitenlandse Zaken	3	30%

* Bron: e-mailenquête. Er kon bij deze vraag slechts één antwoord worden aangekruist.

Wie zijn de aanvragers?

De 67 projecten die in het kader van dit evaluatieonderzoek zijn bekeken werden uitgevoerd door 42 organisaties. In bijlage 7 is een overzicht opgenomen van de organisaties, het aantal projecten waarvoor per organisatie subsidie is verstrekt en de hoeveelheid subsidie die iedere organisatie heeft ontvangen.

Van de zojuist genoemde 42 organisaties hebben er vijf verschillende keren subsidie ontvangen. Koploper is de Europese Beweging Nederland (EBN) met elf gehonoreerde projecten. De EBN heeft door de jaren heen meer dan 24,5% van het budget voor de projecten uitgekeerd gekregen. De topdrie van aanvragers is goed voor 55,9% van het subsidiebedrag dat is uitgekeerd.

Relatief veel geld gaat dus naar een vast aantal aanvragers dat regelmatig projectaanvragen indient. Daarbij ontstaat de indruk dat sprake is van een zekere mate van afhankelijkheid van financiële ondersteuning door het Europafonds.

³ Preciezer geformuleerd gaat het hier om de publicatie van *het besluit van de minister tot vaststelling van het beleidsvoornemen*.

Uit de interviews met de beleidsmedewerker die het Europafonds beheert en ook uit de enquêteresultaten blijkt dat in het verleden een aantal aanvragers heeft aangedrongen op instituutfinanciering (zoals deze vroeger heeft bestaan) dan wel het toekennen van subsidie voor meerjarenprojecten (dit laatste is formeel mogelijk voor een periode van maximaal vijf jaar, maar vanwege de beperkte financiële omvang van het Europafonds is meerjarige subsidiëring nog nooit toegepast). Op deze manier zou meer (financiële) zekerheid worden geboden aan aanvragers.

Hoe is de selectie en voorbereiding verlopen?

De organisatie van het programma van het Europafonds is door de jaren heen aan verandering onderhevig geweest. Op basis van ervaringen zijn verbeteringen doorgevoerd in de beoordeling van subsidieaanvragen en in het selectieproces zelf. Dit heeft geleid tot een procedurebeschrijving, tot meer aandacht voor het gebruik van standaarddocumenten en tot een afwijzingsprocedure (in plaats van ontmoediging van indiening). Ook is een adviescommissie in het leven geroepen, bestaande uit de beleidsmedewerker die verantwoordelijk is voor het Europafonds en een vertegenwoordiger van het directoraat-generaal Europese Samenwerking (DGES) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken, die gezamenlijk alle projecten beoordelen en hierover advies uitbrengen aan het afdelingshoofd DVL/PU. Deze besluit vervolgens of projecten ook daadwerkelijk worden voorgedragen voor financiering.

De selectie van projecten geschiedt op volgorde van binnenkomst, nadat het budget in de loop van het kalenderjaar definitief is vastgesteld. Elk project wordt apart beoordeeld. In de commissie van het Europafonds wordt vervolgens bepaald welke projecten worden voorgedragen voor subsidiëring.

De commissie vergadert ongeveer twee keer per jaar.

De beoordeling van projecten geschiedt op basis van enkele vooraf vastgelegde criteria, die zijn vastgelegd in het beoordelingsmemorandum. De beleidsmedewerker die het Europafonds beheert heeft vrijwel altijd vooraf contact gehad met de aanvrager. De beleidsmedewerker maakt een eerste beoordelingsvoorstel dat vervolgens in de commissie wordt besproken.

Het advies van de commissie is niet bindend. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken kan afwijkende standpunten innemen. Op basis van de besluitvorming binnen het ministerie maakt de beleidsmedewerker die het Europafonds beheert uiteindelijk een beschikking.

De besluitvorming over het toekennen van subsidie aan projecten is sinds 2003 goed gedocumenteerd. In dat jaar is een besluitvormingsmemorandum (BEMO) ter voorbereiding van de beoordeling van projecten ingevoerd, en een beoordelingsrapportage (BERA) ter beoordeling van projecten na afronding. Deze memoranda hebben een positieve bijdrage geleverd aan de dossieropbouw van de projecten. Projecten worden sindsdien op een inzichtelijke wijze vooraf en achteraf beoordeeld. De besluitvorming in de commissie van het Europafonds vindt plaats op basis van vooraf vastgestelde criteria.

Toch moet hierbij een kanttekening worden geplaatst. Uit brieven die wij hebben aangetroffen in dossiers, uit kopieën van e-mails en uit gesprekken die wij hebben gevoerd met de beleidsmedewerker die het Europafonds beheert, is ons gebleken dat een aantal aanvragers schriftelijk dan wel in persoon buiten de reguliere procedure hun zaak hebben trachten te bepleiten. In een aantal gevallen heeft dit, zo is gebleken tijdens de interviews met beleidsmedewerkers van het Europafonds, tot heroverweging van eerder ingenomen ambtelijke standpunten geleid, zonder dat duidelijk is of deze standpunten uiteindelijk ook gewijzigd zijn. Uit een oogpunt van transparantie lijkt deze werkwijze ongewenst. Hiermee wordt op zijn minst de schijn van ongewenste beïnvloeding gewekt.

De afwijzing van projecten wordt pas vanaf 2003 gedocumenteerd. In eerdere jaren is gewerkt met het telefonisch afwijzen van aanvragen (dan wel niet-toesturen van aanmeldingsformulieren voor projecten die ambtelijk als weinig kansrijk werden gezien). Niettemin is de transparantie van de werking van het fonds over het geheel genomen door de jaren heen toegenomen.

Welke selectiecriteria zijn toegepast?

Projecten worden beoordeeld op de mate waarin zij voldoen aan de toekenningscriteria. Ze moeten minimaal binnen één thema vallen én scoren op het onderdeel 'toegevoegde waarde' (zie het overzicht hieronder). Voorts is de 'media-aanpak' een belangrijk beoordelingspunt: de wijze waarop de activiteiten in het project vooraf en/of achteraf bekend worden gemaakt via de media, zoals kranten, (lokale) televisie, advertenties of websites. Een gerichte media-aanpak is van belang om zoveel mogelijk burgers betrokken te krijgen bij de activiteiten en/of de daaropvolgende discussie. In onderstaand overzicht zijn de selectiecriteria opgesomd zoals die bij de beoordeling van projecten zijn gehanteerd.

Toegepaste selectiecriteria
Algemene doelstelling: integratie
Thematiek: uitbreiding EU
Thematiek: Europese verkiezingen 2004
Thematiek: Nederlands voorzitterschap
Thematiek: relevantie voor burgers
Toegevoegde waarde: vernieuwend
Toegevoegde waarde: keuze instrument
Toegevoegde waarde: doelgroep leeftijd
Media-aanpak

Wat waren de redenen voor afwijzing?

Uit interviews met de beleidsmedewerker die het Europafonds beheert en uit de vier dossiers van afgewezen aanvragen blijkt dat de meest voorkomende redenen voor afwijzing zijn:

- het thema is achterhaald (Europese verkiezingen);
- het project is niet vernieuwend genoeg ten opzicht van reeds gehonoreerde projecten;
- het mediabereik is onvoldoende (respectievelijk onvoldoende onderbouwd).

4.2. Ervaringen van aanvragers met het Europafonds

De verkregen informatie wordt door de meeste geënquêteerden als duidelijk en toereikend beschouwd.

Oordeel over ontvangen informatie over Europafonds*	aantal	percentage
De informatie was duidelijk	6	60%
De informatie was redelijk duidelijk	2	20%
Geen oordeel	2	20%
* Bron: e-mailenquête		

De aanvraagprocedure wordt positief beoordeeld. Dit geldt ook voor de afhandeling van vragen en klachten.

Oordeel over aanvraagprocedure en afhandeling van vragen en klachten*	aantal	percentage
Goed	6	60%
Matig	2	20%
Slecht	1	10%
Geen oordeel	1	10%
* Bron: e-mailenquête		

Minder positief is het beeld als het gaat om de snelheid van betalen, en dan met name de eindafrekening. Hier scoort het Europafonds duidelijk minder goed.

Oordeel over betalingsnelheid*	aantal	percentage
Goed	4	40%
Matig	2	20%
Slecht	2	20%
Geen oordeel	2	20%
* Bron: e-mailenquête		

Er komt uit de enquête ook kritiek naar voren. Deze betreft de (te beperkte) communicatie over het Europafonds door het Ministerie van Buitenlandse Zaken (zie kader).

Reactie uit de enquête:
 Waarom worden relaties van het Europafonds niet in een vroeg stadium op de hoogte gesteld van de mogelijkheden van het Europafonds in het daaropvolgende jaar, zodat zij projecten tijdig kunnen voorbereiden?

4.3. Invloed budget op de toekenningsprocedure

Het jaarlijks beschikbare budget van het Europafonds tot 2006 is vastgelegd op € 240.000 (vanaf 2006 verhoogd naar € 2.500.000 per jaar). Door eenmalige ophogingen van het budget kan het daadwerkelijk beschikbare jaarlijkse budget sterk verschillen in hoogte.

	2001	2002	2003	2004
Hoogte budget	€ 465.289,37 ⁴	€ 700.000,00	€ 1.400.000,00	€ 833.000,00
Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken en Staatscourant				

De financiële bijdrage per project verschilt sterk. De verstrekte bijdragen lopen uiteen van € 1.654 voor de organisatie van een fietstocht tot € 500.000 voor de organisatie van een internationale bijeenkomst. Van de 67 projecten zijn er 25 die een bijdrage kregen toegekend van onder de € 10.000.

Per jaar ligt het gemiddeld daadwerkelijk uitgekeerde bedrag per project tussen de € 31.505,56 in 2003 tot € 50.274,09 in 2004. Gemiddeld is 42.941,26 per project uitgekeerd. De hoogte van dit bedrag wordt echter beïnvloed door de bijdrage van € 500.000 die in één enkel geval is toegekend. Als we de bijdrage van € 500.000 buiten beschouwing laten komt de gemiddelde toekenning per project uit op € 36.016,13.

Niettemin moeten de projecten waaraan in een bepaald jaar Europafondsmiddelen zijn toegekend, in ieder geval gedeeltelijk in datzelfde jaar ook daadwerkelijk worden uitgevoerd. Jaarlijks is dit een race tegen de klok. Uitbetaling van de laatste 20% vindt veelal niet in het jaar van toekenning plaats.

Door de eenmalige ophogingen wordt het exacte budget steeds pas bekend in de loop van het jaar waarop het budget betrekking heeft. Dit betekent dat pas vanaf dan bekend is welk bedrag er te besteden is. Een en ander betekent dat de factor tijd van groot belang is bij de toekenning van subsidies aan projecten vanuit het Europafonds. Er worden vooral kortlopende projecten ondersteund.

⁴ In het eerste jaar van het Europafonds was nog geen sprake van een vastgesteld budget voor het fonds. Opgenomen is voor 2001 het bedrag van de in het jaar gedane betalingen. Vanaf 2002 is het beschikbare budget gepubliceerd in de Staatscourant.

4.4. Monitoring van projecten (onderzoeksvraag over onderwerp 5)

Wat is er gebeurd op het terrein van monitoring en evaluatie op het niveau van de projecten?

De uitvoeringstermijn van projecten is in beginsel beperkt tot circa negen maanden (toekenning op zijn vroegst in maart, uitvoering voor het eind van het jaar). Op grond van het beleidsvoornemen voor subsidiëring (zie § 4.1) waren meerjarenprojecten ook mogelijk, maar hiervan is in de praktijk nooit gebruikgemaakt vanwege het beperkte budget.

Resultaat dossieronderzoek:

Het is voorgekomen dat een project achteraf niet conform de voorwaarden was uitgevoerd doordat een medewerker van de betrokken organisatie was vertrokken en zijn opvolger niet op de hoogte was van de subsidie(voorwaarden).

Uit de interviews met de beleidsmedewerkers die verantwoordelijk zijn voor het Europafonds en uit de dossiers is gebleken dat er veelvuldig telefonisch en e-mailcontact wordt onderhouden met aanvragers in de periode voorafgaand aan toekenning. Het contact wordt door de beleidsmedewerker die verantwoordelijk is voor het Europafonds in deze periode beschreven als 'intensief'.

Nadat de beschikking is verzonden en het voorschot is betaald, is in de procedure het eerstvolgende contactmoment de datum waarop het project zou moeten zijn afgerond en de eindrapportage moet worden opgeleverd.

Weliswaar wordt de beleidsmedewerker die het Europafonds beheert vaak tussendoor op de hoogte gehouden door uitvoerders van het project (bijvoorbeeld een uitnodiging voor een bijeenkomst, een debat enzovoort), maar het initiatief hiervoor ligt bij de subsidieontvanger. Dit betekent dat van een gestructureerde monitoring van projecten, waarbij vooraf contactmomenten en momenten van levering van informatie zijn bepaald gedurende de uitvoering van het project, geen sprake is. Verrassingen achteraf blijven dus mogelijk, ondanks de korte doorlooptijd van projecten.

Doordat in 2003 de beoordelingsrapportage is ingevoerd, is tegenwoordig veel duidelijker dan voorheen te achterhalen op welke wijze de beleidsmedewerker die het Europafonds beheert tot een beoordeling komt van de projectresultaten. Dit is belangrijk, omdat deze rapportage bepaalt of het project kan worden afgerond en een eindbetaling kan worden gedaan. In het uiterste geval kan een negatieve beoordeling leiden tot terugvordering van middelen.

De wijze waarop projectuitvoerders rapporteren over de resultaten van een project verschilt aanzienlijk. Hiervoor zijn door het Europafonds geen voorwaarden opgenomen in de beschikking. In de jaren 2003 en 2004 wordt door projectuitvoerders wel meer aandacht geschonken aan rapportage. Dit blijkt uit de introductie van de beoordelingsrapportage (BERA) en de veel uitgebreidere eindrapportages. In sommige gevallen vindt ook een onafhankelijke verificatie plaats van de gemaakte kosten (bijvoorbeeld door middel van een accountantsverklaring). Verder wordt het mediabereik soms onderbouwd met krantenartikelen en foto's. Dit laatste is echter meer uitzondering dan regel.

4.5. Kwaliteit van de dossieropbouw en archivering

Zoals eerder uiteengezet bleek tijdens ons onderzoek dat het aantal stukken in de dossiers uit de beginperiode gering was en dat rapportages vaak niet specifiek van aard waren. Zo worden in de beginjaren de jaarverslagen van organisaties zelf gebruikt als rapportages over projecten.

Verder ontbreken bewijsstukken van mondelinge en andere afspraken die gemaakt zijn tussen de beleidsmedewerker die het Europafonds beheert en de aanvrager over de uitvoering van projecten. Ook verslagen van tussentijdse contactmomenten, beoordelingen van projecten en eindrapportages ontbreken. Correspondentie waarvan verwacht mag worden dat deze in de dossiers voorhanden is, over bijvoorbeeld de te late inlevering van eindrapportages, hebben wij veelal niet aangetroffen.

Opvallend is verder het gebrek aan documentatie inzake de beoordeling van aanvragers op bijvoorbeeld doelstelling, bestuur, juridische status en kredietwaardigheid. Deze stukken worden op dit moment niet standaard opgenomen in het dossier.

De dossieropbouw en archivering is in de beginjaren van het Europafonds (2001 en 2002) duidelijk tekortgeschoten. Met het professionaliseren van de besluitvorming is hierin verbetering gekomen;

het aantal documenten in de dossiers neemt sinds 2003 toe en de beoordelingsmemoranda en beoordelingsrapportage hebben duidelijk toegevoegde waarde.

Gedurende het onderzoek bleek verder dat een groot aantal stukken in verkeerde dossiers terecht was gekomen. Oorzaak hiervan lijkt te zijn dat indieners ieder jaar weer projecten met dezelfde naam indienen, en dat de verantwoording van verschillende projecten in één brief of document wordt vastgelegd. Ook ontbreekt het aan een eenduidig nummeringssysteem voor de projecten.

4.6. Uitvoeringskosten in relatie tot de fondsomvang

De apparaatskosten voor het beheer van het Europafonds worden door de beleidsmedewerker die verantwoordelijk is voor het Europafonds geraamd op in totaal 1 fte. Het gaat hierbij om de beleidsmedewerker zelf, zijn vaste vervanger, en om uren die worden gemaakt door de directie Europa, de lijn (besluitvorming) respectievelijk de controller van de afdeling DVL van het Ministerie van Buitenlandse Zaken. Daarnaast gaat het om de gebruikelijke overheadkosten.

Het Ministerie van Buitenlandse Zaken past zelf geen urenregistratie toe en heeft geen inzicht in de daarmee verbonden kosten. De apparaatskosten worden geschat op € 75.000 tot € 100.000 per jaar (1.500 – 2000 uur ad € 51 per uur intern rektarief).⁵ Dit is circa 10% van het totaal beschikbare jaarbudget van het fonds (€ 750.000). Dit is in overeenstemming met andere subsidieprogramma's.

Worden deze kosten afgezet tegen het basisbudget van € 240.000, dan bedragen de uitvoeringskosten circa 30%. Deze relatief hoge kosten zijn enerzijds het gevolg van de beperkte omvang van het Europafonds, waardoor weinig efficiëncyclagen te maken zijn, en anderzijds aan het (politieke) karakter van het Europafonds, waardoor aanvragen soms een politieke lading hebben en er relatief veel (voor)overleg nodig is bij de voorbereiding van besluitvorming.

---

⁵ Loonschaal 8, kostendekkend tarief. Bron: *Handleiding overheidsstarieven 2005* van het Ministerie van Financiën.

5. CONCLUSIES EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk beantwoorden we eerst de twee hoofdvragen van het evaluatieonderzoek. Aansluitend geven we de conclusies van de evaluatie en de aanbevelingen die daaruit voortvloeien. Daarbij worden ook de onderzoeksvragen over de onderwerpen 1 tot en met 8 beantwoord.

5.1 Beantwoording hoofdvragen van het onderzoek

Het onderzoek heeft geleid tot de volgende beantwoording van de twee hoofdvragen:

Vergroot het Europafonds de betrokkenheid van burgers bij de Europese samenwerking?

Naar het oordeel van de evaluatoren heeft het Europafonds de betrokkenheid van burgers bij 'Europa' inderdaad vergroot. Alle onderzochte projecten hebben hieraan in meer of mindere mate bijgedragen. Daarbij dient wel in aanmerking genomen te worden dat het Europafonds slechts een beperkt deel van de Nederlandse bevolking heeft bereikt. De exacte impact van de uitgevoerde projecten was bovendien moeilijk te meten.

Wordt het Europafonds op correcte wijze beheerd?

Ook de tweede onderzoeksvraag kan positief beantwoord worden. Wel zijn hierbij enkele kritische kanttekeningen te maken. Zo zijn de verbeteringen in het beheer die de afgelopen twee jaar zijn doorgevoerd in volle omvang meegewogen. Ook zijn de evaluatoren van mening dat meer gedaan moet worden om de kwaliteit van de projectdossiers te vergroten, de communicatie met aanvragers te verbeteren (in alle stadia van aanvraag en uitvoering van het project) en het besluitvormingsproces over de subsidieaanvragen transparanter te maken.

5.2 Activiteiten Europafonds (onderzoeksvragen over onderwerp 1)

Het Europafonds neemt een unieke doch bescheiden plaats in binnen de totale meningsvorming over Europa. Uniek omdat het Europafonds als enige in zijn soort ruimte biedt aan mensen en organisaties om zelf projecten te initiëren. Bescheiden omdat de effecten van het fonds op de meningsvorming van de Nederlandse bevolking beperkt zijn.

De projecten die het Europafonds ondersteunt kenmerken zich door een grote inhoudelijke verscheidenheid en richten zich op diverse doelgroepen. De omvang van projecten (in geld) is eveneens zeer variabel (van € 1.650 tot € 500.000). Daarbij is er een constant spanningsveld tussen enerzijds de wens om organisaties die zich in hoofdzaak bezighouden met Europa te ondersteunen, waarbij geen sprake mag zijn van instituutfinanciering, en anderzijds de wens om projecten te ondersteunen die nieuw van aard zijn en zich richten op nieuwe doelgroepen die nu nog niet bereikt worden.

Aanbeveling 1: Verbetering van de prestaties op programmaniveau

- Om op programmaniveau de effectiviteit te vergroten en de ambities (meningsvorming van de Nederlandse burger) waar te maken, zullen vooral projecten moeten worden gesubsidieerd die zich direct dan wel indirect (via opiniemakers) richten op grote groepen burgers. Bij de toekenning van subsidies zou onderscheid gemaakt kunnen worden tussen projecten voor burgers (eindgebruikers) en opiniemakers (intermediairs).

Verbetering prestaties op programmaniveau: een voorbeeld

Alhoewel de effecten moeilijk te vergelijken zijn, lijkt de veronderstelling gerechtvaardigd dat de subsidiëring van projecten zoals het 3FM-radioprogramma *Claudia on Tour* en het internetspel *Europe on Speed* veel meer effect heeft dan een debat, een bijeenkomst voor burgers of een publicatie in beperkte oplage. Dat wil niet zeggen dat een debat, bijeenkomst of publicatie niet effectief kunnen zijn. Voorwaarde is echter wel dat deze activiteiten gericht zijn op opiniemakers die vervolgens via andere kanalen burgers informeren.

5.3. Selectieproces (onderzoeksvragen over onderwerp 2)

De beoordeling van de mogelijke doeltreffendheid van projecten vooraf is lastig, omdat ervaringscijfers vaak ontbreken. De procedure voor de beoordeling van projecten is vanaf 2003 verbeterd en beter gedocumenteerd. De beoordeling van de doeltreffendheid en doelmatigheid van projecten achteraf wordt bemoeilijkt doordat de 'outcome' niet is gemeten. Inzicht in de verwachte effecten (en de bijbehorende indicatoren) vooraf en informatie over de gemeten effecten achteraf is daarom essentieel.

Inzicht in kosten en baten van eerdere projecten, in combinatie met inzicht in de behaalde effecten, kan een belangrijk hulpmiddel zijn. Om de effectiviteit van projecten te kunnen meten is het belangrijk dat bij de toekenning van subsidies richtlijnen worden meegegeven voor de wijze waarop effecten van projecten kunnen worden gemeten. Deze richtlijnen kunnen vervolgens weer als leidraad gebruikt worden bij de beoordeling van de outcome van deze projecten.

Afwijzingen worden pas sinds 2004 gedocumenteerd en schriftelijk vastgelegd. Voorheen was het gebruikelijk om projecten vooraf ambtelijk te toetsen en mondeling een indicatie te geven van de kans dat een project in aanmerking zou komen voor subsidie. De afwijzingsgronden die gehanteerd worden zijn globaal geformuleerd en niet onderscheidend van argumenten waarop wordt toegekend. Kosteneffectiviteit is geen (gedocumenteerd) beoordelingscriterium bij de toe- en afwijzing van projecten (bijvoorbeeld: acceptabele bandbreedte van kosten per persoon per debat).

Aanbeveling 2: Verbetering van de beoordeling van projecten voor- en achteraf

- Bij de toekenning van subsidies verdient het aanbeveling om richtlijnen mee te geven op welke wijze prestaties en effecten kunnen worden verantwoord. Daarnaast is het raadzaam om kwantitatieve gegevens en een planning op te nemen.

Verbetering beoordeling projecten: een voorbeeld

Bij een debat kan vooraf gevraagd worden om een indicatie van het aantal bezoekers dat verwacht wordt, de datum wanneer een debat gepland staat en welke promotieactiviteiten er voorzien zijn. Als verantwoording van een debat kan bijvoorbeeld bepaald worden dat presentatielijsten gehanteerd moeten worden, dat aanwezigen achteraf om hun mening wordt gevraagd (over het debat zelf en over de vraag of iemands mening is veranderd door het bijwonen van een debat), dat er foto's van de zaal en sprekers worden gemaakt of krantenartikelen worden bijgevoegd (van publiciteit vooraf dan wel achteraf). Ook kunnen afspraken gemaakt worden over onafhankelijke verificatie van documenten door bijvoorbeeld accountantsverklaringen (in het geval van grotere projecten). De planning is belangrijk om als fondsbeheerder tussentijds grip te kunnen houden op de voortgang en tijdig te kunnen ingrijpen.

Aanbeveling 3: Procedure op het gebied van besluitvorming aanpassen

- De procedure voor indiening en besluitvorming kan scherper beschreven en gecommuniceerd worden.
- Gekozen kan worden uit handhaving van de bestaande open inschrijvingsprocedure (voorstellen die in het begin van jaar worden ingediend hebben meer kans in verband met beschikbaarheid budget). Dit heeft als voordeel dat men flexibel is en per project tot een beoordeling kan komen. Tegelijkertijd bestaat dan wel het risico dat 'vaste klanten' al in het begin van het jaar een claim leggen op het gehele beschikbare budget.
- Er kan ook gekozen worden uit een aanpassing van de procedure, waarbij een tendersysteem gehanteerd wordt, eventueel aangevuld met het inschakelen van externe experts die een bijdrage kunnen leveren bij de beoordeling van voorstellen, om zodoende de onafhankelijke beoordeling van voorstellen te garanderen. Dit systeem heeft als voordeel dat projecten niet alleen individueel maar ook met elkaar vergeleken worden.

Aanpassing besluitvormingsprocedure: een voorbeeld

Een tendersysteem met daarbij een onafhankelijke beoordeling van projecten van externe experts kan in de praktijk een aantal voordelen hebben. Een eerste tendermoment in het begin van het jaar kan bijdragen aan een betere vergelijking tussen voorstellen. Als er dan nog budget overblijft kan in de tweede helft van het jaar nog een tweede tender worden ingelast, waarbij bijvoorbeeld slechts projecten kunnen worden ingediend met thema's die onvoldoende aan de orde zijn geweest in de eerste tender-

ronde. Hierbij zou het Europafonds sturender kunnen optreden dan het nu doet, door partijen actief te benaderen met het verzoek om voorstellen te doen op deze thema's. De huidige ambtelijke commissie die besluit over projecten, zou de projecten kunnen beoordelen en de beoordelingsmemoranda kunnen voorleggen aan de externe adviescommissie. Deze commissie adviseert dan welke projecten wel en niet worden gehonoreerd. Het Ministerie van Buitenlandse Zaken neemt ten slotte een besluit.

Aanbeveling 4: Afwijzingsgronden

- De huidige afwijzingsgronden worden te globaal geformuleerd. Er wordt in de afwijzende beschikkingen verwezen naar de toekenningscriteria, maar zonder nadere onderbouwing. Om bij klachten en bezwaarprocedures sterker te staan is een nadere bestudering en formulering van afwijzingsgronden aan te bevelen. Zo kan bijvoorbeeld bij de beoordeling op de toetsingscriteria gebruikgemaakt worden van een puntensysteem. Ook zou het aantal beoordelingspunten kunnen worden uitgebreid en expliciet gemaakt.

5.4. Uitvoering activiteiten (onderzoeksvragen over onderwerp 3)

Op basis van de resultaten van de steekproef en gesprekken met de beleidsverantwoordelijke ambtenaren kan geconcludeerd worden dat de meeste van de 67 gehonoreerde projecten conform opzet zijn uitgevoerd. In totaal is bij twee projecten een terugvorderingsprocedure in gang gezet. Projecten blijken doorgaans conform plan te zijn uitgevoerd. De afronding van projecten wil nog wel eens lang op zich laten wachten, en uit reacties van uitvoerders blijkt dat de eindbetaling een aandachtspunt is.

Aanbeveling 5: Afronding projecten.

- Met name op de (te) late uitbetaling van de laatste 20% is kritiek. Het verdient aanbeveling om de afronding van projecten te versnellen. Dit kan door de afhandeling van projecten te plannen en te voorzien van een intern afgesproken maximale doorlooptijd. Daarnaast is het raadzaam om betere afspraken te maken met projectuitvoerders over de kwaliteit van de eindrapportage, zodat de eindbeoordeling sneller kan plaatsvinden.

5.5. Doeltreffendheid (onderzoeksvragen over onderwerp 4)

Mijlpalen / data

In aanvragen/dossiers ontbreken afspraken over mijlpalen en data. Dit bemoeilijkt de tussentijdse monitoring van projecten op voortgang. Dat gegeven bemoeilijkt op zijn beurt een eventueel tussentijds ingrijpen door de beheerders van het Europafonds en beperkt de mogelijkheden tot terugvordering achteraf in geval er onenigheid bestaat over de wijze van uitvoering.

Output- en effectgegevens

Dossiers zijn gering in omvang. Kwantitatieve en kwalitatieve gegevens over te organiseren activiteiten (output) en effecten die worden beoogd (outcome) ontbreken vaak, evenals gegevens over de samenhang tussen beide. Dit bemoeilijkt de beoordeling van projecten. Na de invoering van het beoordelingsmemorandum (BEMO) en de beoordelingsrapportage (BERA) in 2003 is de kwaliteit van de dossiers verbeterd.

Verificatie door derden

Verificatie door derden van projectoutput, effecten en kosten is nauwelijks te vinden. Verificatie uit bijvoorbeeld open bronnen (pers, publicaties, uitnodigingen) wordt nog onvoldoende benut.

Meting van output- en outcomegegevens

Op projectniveau verschillen de resultaten sterk, waarbij onverwachte resultaten worden behaald (*Europe on speed*, internetgame over Europa) maar waarbij soms ook sprake is van teleurstellingen (twee projecten die uiteindelijk worden afgeblazen). In zijn algemeenheid kan gesteld worden dat projecten naar behoren worden uitgevoerd.

Mediabereik

Inzet van dagbladen, radio en nieuwe media (internet) is essentieel om tot een 'groot' bereik van personen te komen. Projecten die gebruikmaken van deze media hebben een aanzienlijk groter bereik dan projecten waarbij deze media niet ingezet worden of die niet kunnen profiteren van de aandacht van deze media.

Aanbeveling 6: Dossieropbouw

- Om de toegankelijkheid van de dossiers te vergroten verdient het aanbeveling om dossiers te voorzien van een index met alle documenten die onderdeel zijn van het dossier. Voorts is het vooral praktisch om unieke projectnamen en/of nummers te hanteren. Op dit moment dient een afgesloten dossier van een project dat subsidie heeft ontvangen minimaal de volgende informatie te bevatten:
  1. de subsidieaanvraag;
  2. een kopie van de ontvangstbevestiging van Buitenlandse Zaken,
  3. het beoordelingsmemorandum (BEMO);
  4. een kopie van de beschikking;
  5. de financieel en inhoudelijke eindrapportage;
  6. de beoordelingsrapportage (BERA);
  7. een kopie van brief met de eindbetaling.
- In aanvulling op deze informatie is het aan te bevelen informatie over de aanvrager op te nemen, bijvoorbeeld een jaarverslag en een kopie van de inschrijving bij de Kamer van Koophandel, en vooraf de solvabiliteit en uitvoeringscapaciteit van de uitvoerende partij te controleren.
- In veel dossiers ontbreekt correspondentie met de aanvrager en gespreksverslagen. Voorzover deze documenten informatie bevatten over afspraken of aanvullende informatie die niet te vinden is in andere documenten, zou het nuttig zijn deze gegevens formeel vast te leggen in brieven dan wel gespreksverslagen en onderdeel te maken van het dossier.
- Een uniek project nummeringssysteem voor projecten en organisaties kan een oplossing bieden voor de problemen bij het inboeken van stukken en het publiceren van overzichten.

5.6. Monitoring van projecten (onderzoeksvragen over onderwerp 5)

Na de toekenning van subsidie worden projecten op dit moment niet op een gestructureerde manier gevolgd (gemonitord). Door de groei van het programma is het niet langer mogelijk alle project-activiteiten ook daadwerkelijk bij te wonen en zodoende zicht te houden op voortgang en uitvoering. Ofschoon de uitvoering van projecten doorgaans binnen zes tot negen maanden na toekenning plaatsvindt, kan de afrekening langer op zich laten wachten.

Aanbeveling 7: Communicatie met subsidieontvangers

- De communicatie met subsidieontvangers spitst zich nu toe op twee momenten, namelijk voorafgaand aan een concrete subsidieaanvraag en na afronding van het project. Omdat het aantal aanvragen sterk is toegenomen, is het niet mogelijk om alle activiteiten te bezoeken. Bij projecten die een doorlooptijd kennen van bijvoorbeeld meer dan zes maanden of waarbij duidelijke cruciale momenten zijn aan te wijzen (data van bijeenkomsten, bezoeken) is het verstandig om tussentijds te informeren naar de voortgang om te voorkomen dat achteraf blijkt dat het project gedeeltelijk of niet conform de voorwaarden is uitgevoerd.
- Verder adviseren wij één keer per jaar een bijeenkomst te organiseren waarin belangstellenden op de hoogte worden gebracht van de nieuwe thema's, procedures en het beschikbare budget van het Europafonds. Dit om teleurstellingen en onduidelijkheden bij het indienen van projecten te voorkomen (alsmede tijdrovende aanpassingen van aanvragen). Deze bijeenkomst, bijvoorbeeld drie maanden voorafgaand aan de opening van een programma (of tenderdatum) kan ook een wervend karakter hebben voor potentiële nieuwe indieners.

5.7. Uitspraken op thema- en fondsniveau (onderzoeksvragen over onderwerp 6)

Het Europafonds is in de jaren 2003 en 2004 adequaat beheerd. De jaren 2001 en 2002, de eerste jaren van het fonds, zijn te karakteriseren als 'aanlooperperiode'. De basis voor het fonds is in de eerste twee jaar gelegd. In 2003 en 2004 is vervolgens een kwaliteitsslag in het beheer gemaakt.

De (impliciete) ambitie van het programma, beïnvloeding van de meningsvorming van de Nederlandse burger over Europese integratie, staat niet in verhouding tot de beschikbare middelen en het huidige bereik van het Europafonds. De bereikte output en effecten dragen wel bij aan de doelstelling van het programma, maar hebben niet de grootschaligheid of het noodzakelijke mediabereik om nationaal een rol van betekenis te spelen.

Aanbeveling 8: Doelstelling van het fonds.

Om aan de huidige doelstelling van het Europafonds te kunnen voldoen, is het nodig dat meer ingezet wordt op massamedia om de volledige Nederlandse bevolking via projecten te kunnen bereiken. Een tweede optie is het budget fors te verhogen, zodat met meer projecten een groter deel van de bevolking kan worden bereikt.

5.8. Samenhang en toegevoegde waarde (onderzoeksvragen over onderwerp 7)

Het doel van de publiekscampagne, 'Europa Best Belangrijk' (medio 2005 afgesloten), de grote meerjarige voorlichtingscampagne gericht op de burger, was het relevant maken van Europa door de burger te tonen waar Europa ingrijpt in het dagelijks leven. Het Europafonds richt zich wat deze doelstelling betreft vooral op de *meningsvorming* van burgers over Europa.

Dit gaat dus een stap verder: de doelstelling van het Europafonds veronderstelt enige kennis over Europa en over actuele discussies daaromtrent (bijvoorbeeld over de toetreding van nieuwe lidstaten). De verschillende programma's van het Ministerie van Buitenlandse Zaken die zich richten op het thema 'Europa' vertonen samenhang op het punt van doelstelling en doelgroepkeuze, maar de doelgroepkeuze van het Europafonds wijkt hiervan bewust af.

Verder brengt de werkwijze van het Europafonds met zich mee dat Europa op een andere wijze wordt belicht (namelijk via de ondersteunde organisaties) dan via overheidscampagnes. Dit kan de geloofwaardigheid van de boodschap vergroten en mogelijk ook leiden tot het bereiken van andere doelgroepen. Voorts worden op deze manier meer en andere soorten instrumenten ingezet (en uitgetest) dan de overheid mogelijk zelf zou inzetten. De waardering van de burger voor deze activiteiten, ten opzichte van meer traditionele overheidscampagnes, is niet gemeten.

5.9. Doelgroepbereik (onderzoeksvragen over onderwerp 8)

Het Europafonds wil zich, zo blijkt uit de interviews die wij hebben gehouden met de beleidsmakers van het Europafonds, vooral richten op doelgroepen die anders niet bereikt worden, zoals jongeren en mensen buiten de Randstad. Deze doelgroepen hebben geen directe relatie met de thema's die in de subsidieregeling staan vermeld, maar het doelgroepenbeleid speelt, zo blijkt uit de beoordelingsmemoranda, wel een belangrijke rol bij het beoordelen van projecten.

Het doelgroepenbeleid komt echter onvoldoende uit de verf, doordat bij het start van het jaar het grootste deel van het budget wordt geclaimd door organisaties die primair de eigen leden of netwerk als doelgroep hebben. Deze leden vormen een groep die al veel interesse heeft in Europa. Als het Europafonds zich richt op specifieke doelgroepen (jongeren, mensen zonder mening over Europa, groepen buiten de Randstad), dan dient dit ook duidelijk gecommuniceerd te worden naar potentiële subsidieaanvragers. Ook zou het een hard criterium moeten zijn bij de beoordeling.

Aanbeveling 9:

Het doelgroepenbeleid moet duidelijker worden vastgelegd en gecommuniceerd, bij voorkeur ook in de subsidieverordening. Ook zal dit criterium duidelijk onder de aandacht moeten worden gebracht bij (potentiële) subsidieaanvragers. Het zal een rol moeten spelen bij de beoordeling van zowel projectvoorstellen als projectresultaten.

5.10. Opmerkingen ter verbetering van werking fonds (enquêteresultaat)

Ten slotte hebben wij via de e-mailenquête nog verschillende suggesties ontvangen van uitvoeringsorganisaties die wij u niet willen onthouden:

- Er zouden ook meerjarenprojecten moeten worden ondersteund; deze sluiten beter aan bij het beleid van de uitvoeringsorganisaties (verscheidene malen genoemd).
- De aanvraag- en goedkeuringsprocedure zouden reeds moeten zijn afgerond op het moment dat subsidiegelden beschikbaar komen, om zo tijd te winnen bij de uitvoering.
- De voorschotten en de eindafrekening moeten tijdig betaald worden.
- In verband met het belang van Europa zou het Europafonds moeten worden vergroot (verscheidene malen genoemd).
- Thema's en andere eisen zouden tijdig bekend gemaakt moeten worden.
- Het is verheugend dat het Europafonds projecten voor vijf jaar toestaat (NB: dit is vanaf 2006 weer drie jaar).
- Er zouden niet te veel thematische beperkingen moet zijn; flexibiliteit en actualiteit zijn belangrijk.
- Omdat actualiteit belangrijk is voor projecten, is snelle besluitvorming gewenst.
- Er zou sneller, adequater, informatiever en meer klantgericht gewerkt kunnen worden. Eerder informatie geven aan vaste klanten is gewenst.

BIJLAGE 1. TERMS OF REFERENCE

1. Inleiding

Op 1 januari 2005 bestaat het Europafonds vier jaar. In die periode heeft het fonds een stormachtige ontwikkeling doorgemaakt. Het aantal organisaties dat een aanvraag indiende is sterk gegroeid en de beschikbare middelen zijn toegenomen

In 2001 was € 500.000 beschikbaar. Er werden dat jaar negen projecten ondersteund. Veertien projecten werden in 2002 voor een totaalbedrag van € 514.000 ondersteund. Er was dat jaar € 700.000 beschikbaar. In 2003 had het fonds € 1.400.000 tot haar beschikking en werden 26 projecten voor een totaal bedrag van € 1.089.563 gesubsidieerd. Dit jaar werden 18 projecten ondersteund voor een totaalbedrag van € 1.348.049.

Dit lijkt een goed moment om een onderzoek over het Europafonds te laten verrichten. Alleen zo kan bepaald worden of het fonds werkelijk in een behoefte voorziet en of de doelstellingen die het voorstaat in de afgelopen jaren zijn verwezenlijkt. Daarnaast kan de evaluatie een rol spelen bij een besluit over de toekomst van het fonds.

Context

In het jaar 2000 is de regering een voorlichtingscampagne begonnen om het Nederlandse publiek te informeren over het Europese integratieproces en de uitbreiding van de Europese Unie. De kerngedachte is hierbij dat betere en toegankelijke informatie, grotere openheid over Europese besluitvorming en mogelijkheden tot interactie een bijdrage kunnen leveren aan het opbouwen van een grotere betrokkenheid (vergroting van de interesse voor het onderwerp) van de burger bij Europese samenwerking. Naast de inzet van eigen middelen, waaronder de website www.minbuza.nl, het magazine 'Europa Expres' en de organisatie van voorlichtingsbijeenkomsten, publieke debatten en gastcolleges door bewindslieden, wordt samenwerking gezocht met intermediaire organisaties (zowel maatschappelijk als privaat) om specifieke doelgroepen op maat te informeren.

Doelstelling

In 2001 werd het Europafonds opgericht. Met de verstrekking van subsidies uit het Europafonds beoogt de regering initiatieven van organisaties en personen te ondersteunen die een bijdrage leveren aan de voorlichting en meningsvorming over het Europese integratieproces en de Nederlandse positie in dezen.

Criteria

Voor subsidies uit het Europafonds komen projecten in aanmerking die voldoen aan de volgende criteria:

- Het project draagt bij aan bij de bovengenoemde doelstelling.
- Het project heeft een toegevoegde waarde ten aanzien van reeds bestaande projecten. Deze toegevoegde waarde kan zowel betrekking hebben op de keuze van voorlichtingsmiddelen, de beoogde doelgroep als de gekozen thematiek.
- Het project richt zich primair op de Nederlandse bevolking, of een gedeelte daarvan.
- Het project voorziet in een expliciete benadering van de media teneinde de zichtbaarheid van het project voor een breder publiek te garanderen.

Voor 2004 zijn prioritaire onderwerpen vastgesteld, te weten: de uitbreiding van de EU, de Europese verkiezingen van 2004, het Nederlands voorzitterschap en de relevantie van Europa voor de Nederlandse burger

2. Doel van de evaluatie

Het doel van de evaluatie is inzicht te verkrijgen in de doeltreffendheid en de doelmatigheid van projecten ondersteund met middelen uit het Europafonds

Met betrekking tot doeltreffendheid zal getracht worden de vraag te beantwoorden of doelstellingen zijn bereikt op het niveau van de individuele projecten, groepen activiteiten die verband houden met prioritaire thema's en het fonds als geheel.

Met betrekking tot doelmatigheid is met name het beheer van het fonds onderwerp van evaluatie.

De twee centrale vragen zijn:

- Vergroot het Europafonds de betrokkenheid van burgers bij Europese samenwerking?
- Wordt het Europafonds op correcte wijze beheerd?

Deze evaluatieresultaten worden ter beschikking gesteld van de ambtelijke BZ-top.

De gebruiksdoelen van de evaluatie zijn:

- Een leerervaring. Wat kunnen we verbeteren of beter anders doen?
- Het afleggen van verantwoording.
- Het onderbouwen van besluitvorming. De conclusie van de evaluatie zou een rol kunnen spelen bij een besluit over de toekomst van het fonds.

3. Onderzoeksvragen

De volgende vragen dienen beantwoord te worden.

1. Welke activiteiten zijn in het kader van het Europafonds ontplooid (input)?
  - welke type projecten kunnen worden onderscheiden, wat thema, doelstelling, doelgroep en financiële omvang betreft?
  - Welke plaats heeft de ondersteuning uit het Europafonds ingenomen in de totale publieks-campagne?
2. Hoe is de selectie en voorbereiding verlopen? Hoe bekend is het fonds? Wie zijn de aanvragers? Welke selectiecriteria zijn gehanteerd? Redenen voor afwijzing?
3. Zijn de activiteiten conform de opzet uitgevoerd (input) en hoe is dat verlopen (proces)? Zijn de activiteiten uitgevoerd overeenkomstig het gecommitteerde budget en zijn de activiteiten gerealiseerd binnen de gestelde termijn? Zo nee, waarom niet? Zijn op het punt van doelmatigheid maatstaven overeengekomen? Zijn deze nagekomen?
4. Zijn de doelstellingen van de gesubsidieerde projecten gerealiseerd? Welke resultaten zijn behaald (op hoofdpunten). Maak daarbij een onderscheid tussen processen, outputs (prestaties) en de effecten daarvan (outcome)?
5. Wat is er gebeurd op het terrein van monitoring en evaluatie op het niveau van de projecten?

Op het niveau van het totaal van projecten:

6. Kunnen voor de projecten gericht op prioritaire thema's en het totaal van de projecten met betrekking tot de uitvoering (proces), doelmatigheid en doeltreffendheid uitspraken worden gedaan?
7. Hoe hangen de projecten samen met andere activiteiten in het kader van de voorlichtings-campagne? Wat is de toegevoegde waarde ten opzichte van bestaande projecten?
8. Welke uitspraken kunnen er worden gedaan over het doelgroepbereik van het fonds? Heeft er in de loop van de jaren een verbreding plaatsgevonden?
9. Kunnen hieruit lessen worden getrokken die van belang zijn voor de toekomst van het Europafonds?

Afbakening

De evaluatie is gericht op het totaal van in de periode 2001-2004 gesubsidieerde projecten. De evaluatoren zullen op basis van een inventarisatie van de projecten een voorstel doen voor een representatieve steekproef.

Opzet en methoden

Het onderzoek start met een inventarisatie van de goedgekeurde projecten (gericht op het in kaart brengen van de projecten, de doelstelling, thema, doelgroep, financiële omvang en uitvoerder), alsook van de afgewezen projecten en de redenen voor afwijzing.

Op basis hiervan zal een plan van aanpak voor de evaluatie worden opgesteld, met daarin een uitwerking van de opzet (logical framework), informatiebronnen en methoden van gegevensverzameling alsmede het werkprogramma en de planning van de evaluatie (ter goedkeuring voor te leggen aan de opdrachtgever).

Voor het onderzoek naar doeltreffendheid zullen door de evaluatoren uit te werken meetbare of toetsbare indicatoren worden gehanteerd.

Uitvoering en budget

De evaluatie wordt uitgevoerd door een Nederlandse evaluatiedeskundige (consultant).

Na goedkeuring van de terms of reference wordt een aantal van minimaal drie consultants uitgenodigd voor het uitbrengen van een offerte. De selectie van de consultant geschiedt op basis van relevante evaluatie-ervaring (maximaal 6 punten), aanzet voor het plan van aanpak (maximaal 6 punten) en budget (maximaal 3 punten).

Het voor de evaluatie beschikbare budget is maximaal € 20.000.

Aan de consultants wordt gevraagd in hun voorstel specifiek in te gaan op mogelijkheden om effecten van de projecten in kaart te brengen en te beoordelen..

Duur en rapportage

De evaluatie zal plaatsvinden binnen de periode januari tot maart. Een eindrapport wordt verwacht in het eerste kwartaal van 2005 (precieze datum nader overeen te komen).

BIJLAGE 2. UITWERKING ONDERZOEKSVRAGEN

Centrale vragen

De twee centrale vragen waarover de evaluatie uitsluitsel moet geven zijn:

- Vergroot het Europafonds de betrokkenheid van burgers bij de Europese samenwerking?
- Wordt het Europafonds op correcte wijze beheerd?

Onderzoeksvragen

Ons oordeel over de twee hiervoor genoemde kwesties is conform de 'terms of reference' van het evaluatieonderzoek tot stand gekomen door beantwoording van de volgende onderzoeksvragen:

Vraag 1: Activiteiten Europafonds

- Welke activiteiten zijn in het kader van het Europafonds ontplooid?
- Welk type projecten kunnen worden onderscheiden wat thema, doelstelling, doelgroep en financiële omvang betreft?
- Welke plaats heeft de ondersteuning uit het Europafonds ingenomen in de totale publieks-campagne?

Beantwoording:

De deelvragen zijn beantwoord op basis van de opgestelde overzichten in de inventarisatiefase (totaal), een detailoverzicht van de projecten uit de steekproef (toegepast logframe; zie bijlage 2) en de verzamelde informatie over de totale publiekscampagne.

Vraag 2: Selectieproces

- Hoe bekend is het fonds?
- Wie zijn de aanvragers?
- Hoe is de selectie en voorbereiding verlopen?
- Welke selectiecriteria zijn toegepast?
- Wat waren de redenen voor afwijzing?

Beantwoording:

De bekendheid van het fonds is beoordeeld:

- door te onderzoeken in hoeverre het Europafonds doorlopend bekend is met de organisaties en personen actief op gebied van voorlichting en meningsvorming op het gebied van Europese Integratie in Nederland; en
- door via een enquête te achterhalen hoe deze organisaties en personen op de hoogte worden gehouden van het Europafonds.

Voor het in kaart brengen van het selectieproces zijn (a) medewerker(s) van het Europafonds geïnterviewd over selectiemethode(n), vastlegging en openbaarheid van besluitvorming; (b) de dossiers van de in de steekproef geselecteerde activiteiten onderzocht op de selectiemethode en de vastlegging daarvan; (c) beneficianten van het fonds via een enquête geraadpleegd over de wijze van selectie en de wijze van communicatie door het fonds.

Vraag 3: Uitvoering activiteiten

- Zijn de activiteiten conform de opzet uitgevoerd (input) en hoe is dat proces verlopen?
- Zijn de activiteiten uitgevoerd overeenkomstig het gecommitteerde budget en zijn de activiteiten gerealiseerd binnen de gestelde termijn? (Zo nee, waarom niet?)
- Zijn met betrekking tot doelmatigheid maatstaven overeengekomen? Zijn deze nagekomen?

Beantwoording:

Voor de in de steekproef geselecteerde projecten is deze vraag zoveel mogelijk beantwoord aan de hand van projectdossiers en de enquête. Resterende vragen zijn beantwoord door gerichte interviews met een medewerker van het Europafonds en de uitvoerende organisatie.

Voor de beoordeling van de output en outcome van activiteiten zijn de volgende effecten en indicatoren gehanteerd:

Meer mensen weten iets over Europese integratie
Meer mensen hebben een mening over Europa
Kennis over Europese verkiezingen
Kennis over verschillende standpunten in Europees debat
Positief gevoel over Europa
Aantallen deelnemers - verslagen van debat - televisie/radio-opnames
Aantal lessen / deelnemers aan lessen / kopie lesmateriaal / reactie gebruikers
Aantal werkbezoeken / bezochte EU-officials / bedankbrieven / ontvangen materialen / tegenbezoeken
Verspreiding van nieuwsbrieven / abonnementen / leden / ingezonden brieven
Verspreiding lesmateriaal / aantallen gebruikers / aantallen leerlingen / bespreking in vaktijdschrift
Verkochte documentaires / video's - verspreiding / bezoek aan bijeenkomsten / recensies / reacties
Aantal deelnemers / inschrijvingen / opnieuw organiseren in volgend jaar
Aantallen verkochte EU-artikelen / omzetsnelheid / herhalingsaankopen / distributie
Bezoekersaantallen / recensies
Aantal geënquêteerden
Aantal deelnemers / reacties / bespreking van festival
Aantal deelnemers / uitkomsten enquête
Aantal verkochte boeken / recensies / oplage / distributie
Aantal malen dat website is bezocht / reacties op site

Vraag 4: Doeltreffendheid

- Zijn de doelstellingen van gerealiseerde projecten gerealiseerd?
- Welke resultaten zijn behaald (op hoofdpunten)? Maak daarbij onderscheid tussen:
  - . processen;
  - . prestaties (output); en
  - . effecten (outcome).

Beantwoording:

Voor de in de steekproef geselecteerde projecten zijn deze vragen zoveel mogelijk beantwoord aan de hand van projectdossiers. Resterende vragen zijn beantwoord door gerichte interviews met een medewerker van het Europafonds en de uitvoerende organisatie.

Vraag 5: Monitoring van projecten

- Wat is er gebeurd op het terrein van monitoring en evaluatie op het niveau van de projecten?

Beantwoording:

Al in de inventarisatiefase van het onderzoek is in kaart gebracht wat op het gebied van monitoring en evaluatie van de projecten is gebeurd.

Vraag 6: Uitspraken op thema- en fondsniveau

- Kunnen voor de projecten gericht op prioritaire thema's en voor het totaal van de projecten uitspraken worden gedaan over de uitvoering (proces), doelmatigheid en doeltreffendheid?

Beantwoording:

Door aggregatie van de uitkomsten van de resultaten van onderzochte projecten (door middel van een representatieve steekproef geselecteerd) aangevuld met gegevens uit de enquête en interviews, zijn onderbouwde uitspraken gedaan over uitvoering (proces), doelmatigheid en doeltreffendheid van het Europafonds.

Vraag 7: Samenhang en toegevoegde waarde

- Hoe hangen de projecten samen met andere activiteiten in het kader van de voorlichtingscampagne? Wat is de toegevoegde waarde ten opzichte van bestaande projecten?

Beantwoording:

Samenhang en toegevoegde waarde van de projecten zijn inzichtelijk gemaakt met behulp van in de inventarisatiefase verzamelde informatie over de voorlichtingscampagne door het Ministerie van Buitenlandse Zaken (en eventueel andere organisaties).

Vraag 8: Doelgroepbereik

- Welke uitspraken kunnen worden gedaan over het doelgroepbereik van het fonds? Heeft er in de loop van de jaren een verbreding plaatsgevonden?

Beantwoording:

Het doelgroepbereik van het fonds is beoordeeld door te onderzoeken (a) in hoeverre het Europafonds doorlopend bekend is met de organisaties en personen actief op gebied van voorlichting en meningsvorming op het gebied van Europese Integratie in Nederland; (b) hoe deze organisaties en personen op de hoogte zijn gehouden van het Europafonds.

Aan de hand van deze gegevens en de door ons samengestelde overzichten over projecten en uitvoerders zijn gefundeerde uitspraken gedaan over het doelgroepbereik van het fonds en de eventuele verbreding die heeft plaatsgevonden.

Vraag 9: Lessen voor de toekomst van het Europafonds

- Kunnen er uit de evaluatie lessen worden getrokken die van belang zijn voor de toekomst van het Europafonds?

Beantwoording:

Onze evaluatie eindigt met een hoofdstuk aanbevelingen voor het Europafonds. Bij het beantwoorden van de onderzoeksvragen hebben de evaluatoren eventuele mogelijkheden tot verbetering genoteerd. Ook hebben wij een suggestie gedaan voor de opzet van een monitoringsysteem voor de gesubsidieerde activiteiten.

BIJLAGE 3. GERAADPLEEGDE BRONNEN EN INTERVIEWS

De volgende personen zijn geïnterviewd:

- De heer mr. S. Hulisz, beleidsmedewerker directie Voorlichting en Communicatie (DVL) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken – verantwoordelijk voor het Europafonds tot eind januari 2005.
- De heer drs. P. Fasol, plaatsvervangend projectleider DVL – assistent-fondsbeheerder in de periode 2003–2004.
- De heer H.A. Bavelaar, controller DVL het Ministerie van Buitenlandse Zaken – toezichhoudend op het Europafonds in de periode 2003–2004. Mevrouw mr. E. Frech, beleidsmedewerker DVL van het Ministerie van Buitenlandse Zaken – verantwoordelijk voor het Europafonds vanaf oktober 2005.
- De heer drs. M.J. Boef, hoofd Europacluster DVL van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Mevrouw drs. H.M.L. Koppers, projecthoofd Europa-team afdeling DVL/PU van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De volgende bronnen zijn geraadpleegd:

- Beschikbare dossiers van het Europafonds.
- Voorbeeld-beschikkingen Europafonds, afwijzingen.
- Notitie Procedure Europafonds door S. Hulisz (geen datum).
- Notitie Publiekscampagne 'Europa. Best belangrijk', 2004–2006 (geen datum).
- Notitie Toekenningen Europafonds 2004, DVL, 16 april 2004.
- Verslag bijeenkomst beoordelingscommissie Europafonds 12 oktober 2004.
- Overzicht uitgaven 2001 tot en met 2005 en verwachting 2006, versie 12 januari 2006.

BIJLAGE 4. STEEKPROEF

Steekproefbepaling

Bij het bepalen van de steekproef is gezocht naar representativiteit op de terreinen:

- de financiële omvang;
- het door de uitvoerder gehanteerde instrument voor het bereiken van de Europafonds-doelstellingen;
- de uitvoerder;
- het jaar van toekenning.

Er is dus geen random steekproef genomen. Ook is het lastig te spreken over een geheel representatieve steekproef, omdat de 67 projecten die subsidie hebben gekregen zeer uiteenlopend van aard zijn. Uiteindelijk is gekozen voor 19 dossiers, waarvan er acht door de opdrachtgever zijn aangewezen (twee dossiers per jaar, die als representatief te beschouwen zijn voor het fonds). De evaluatoren hebben 11 dossiers geselecteerd.

De 67 projecten zijn door in totaal 42 verschillende organisaties uitgevoerd. Van 15 van de 42 uitvoerders over de evaluatieperiode zijn in totaal 19 projecten geselecteerd voor de steekproef. Het betreft projecten die in de verschillende jaren zijn toegekend.

Eén van de geselecteerde projecten, bleek bij heropening van de evaluatie eind 2005 niet vanuit het Europafonds te zijn betaald. Dit project is bij de herziening van de evaluatie niet meer in de steekproef opgenomen en vervangen door het project 'het nieuwe Europa' van Words Unlimited, ook uit 2002.

Aantallen geselecteerde projecten in de jaren 2001 t/m 2004	
2001	4
2002	4
2003	5
2004	6
Totaal	19

Financiële omvang onderzochte projecten

De financiële omvang van de projecten uit de geselecteerde steekproef bedraagt € 1.783.520,80 (gecommitteerd € 1.908.533,63). Dit is 62% van het totale uitgegeven bedrag (inclusief verwachte uitgaven 2006) van het Europafonds over de jaren 2001-2004 van € **2.883.064,73**.

Onderzochte instrumenten

Van de acht instrumenten die door uitvoerders zijn gehanteerd vallen er zeven binnen de steekproef:

- debat;
- onderwijs;
- conferenties;
- voorlichting;
- website;
- media
- overig.

BIJLAGE 5. OVERZICHT PROJECTEN

Overzicht Europafonds projecten 2001 - 2004			Uitgaven						
Projectnaam	Begunstigde		Projectbedrag	jaar	2001	2002	2003	2004	2005
Euro Schoolnet	European Voice	onderwijs	84.930,00	2001	84.930,00				
Voice/2001	VDE	debat	4.537,80	2001	4.537,80				
deelprojecten 2001	MEP	onderwijs	104.750,17	2001	104.750,17				
Een Europeaan, Wat is dat	De Rode Hoed	debat	3.444,19	2001	3.444,19				
Brave New Europe	De Balie	debat	45.378,02	2001	13.613,00	31.765,02			
Europa Periodiek Legitimiteit	EBN	debat	17.243,65	2001	17.243,65				
NK Debat	Universiteit Leiden	debat	4.537,80	2001	4.537,80				
Euro Bikes Relay 2002	Tjechische Ambtenaren	anders	1.654,55	2001		1.654,55			
Junior Team Europa & Sup	SEC	onderwijs	38.571,31	2001	38.571,31				
3 Europa-projecten	EBN	debat	176.708,82	2001	176.708,82				
Werkbezoek Sr. Officials E	Instituut Clingendael	werkbezoek	16.952,63	2001	16.952,63				
European Connection Con	MEU	conferentie	10.000,00	2002		10.000,00			
Deelproject	SEC	onderwijs	58.850,76	2002		47.080,78	11.769,98		
Deelproject 2002	EBN	onderwijs	128.644,00	2002		102.915,20	25.728,80		
Europaproject	MEP	conferentie	20.000,00	2002		20.000,00			
EU Foundation	SEC	onderwijs	32.000,00	2002		32.000,00			
Debat over Plattelandsont	Het Portaal	debat	3.000,00	2002		2.400,00	600,00		
Europa Debat	De Balie	debat	7.500,00	2002		5.000,00	2.500,00		
PGV Themadag "Bloeie	VNG	debat	4.588,00	2002		3.500,00			1.088,00
4 deelprojecten	MEP	onderwijs	77.040,00	2002		77.040,00			
Polendag 2002	Provincie N-Brabant	debat	2.280,00	2002		2.280,00			
& dit is Claudia on Tour	NPS	media	66.590,62	2002		50.000,00	16.590,62		
Het nieuwe Europa	Words Unlimited	media	33.297,00	2002		25.000,00	5.000,00	3.297,00	
Deelproject 2002 EU	EBN	onderwijs	55.813,00	2002		44.000,00		11.813,00	
De Grens in mijn hart	Hof Filmproducties	media	30.000,00	2002		24.000,00	6.000,00		
Europa projecten	SEC	onderwijs	84.819,79	2003			84.819,79		
Europa in de Regio	EBN	media	50.000,00	2003			50.000,00		
Europoproject 2003	MEP	onderwijs	100.000,00	2003			70.000,00	30.000,00	
Euroforum 2003	VDE	magazine	5.000,00	2003			4.000,00	1.000,00	
Klokhuis Europa	Eur. Platform NL Onderwijs	media	7.600,00	2003			5.000,00	2.600,00	
Europese samenleving, wa	SOCIRES	debat	32.000,00	2003			32.000,00		
Kandidaat- en Bijna-Kand	OETV	media	5.000,00	2003			5.000,00		
Voice 2003	VDE	debat	25.000,00	2003			20.000,00	5.000,00	
Journalistenuitwisselingspr	Praaning Meines/JDN	anders	60.000,00	2003			60.000,00		
Discussiebijeenkomst Euro	Creative Destruction	debat	2.500,00	2003			2.500,00		
Europa in het Onderwijs	EBN	onderwijs	33.000,00	2003			33.000,00		
Europa in Beweging	EBN	voorlichting	29.158,00	2003			23.200,00	5.958,00	
Het Fluwelen Gordijn	V.d. Linde	media	5.000,00	2003			3.000,00	2.000,00	
Management Week Congre	SVIIB	anders	2.000,00	2003					
Maatschappelijk Debat	EBN	debat	44.388,77	2004				23.061,83	21.326,94
Het Proces 2004	VDE	debat	30.000,00	2004				30.000,00	
Politiek Digitaal Europa	United Knowledge	media	30.000,00	2004				30.000,00	
Het Volk van Europa	VDE	debat	22.688,00	2004				22.688,00	
Publiek Debat Europa	IPP	anders	112.389,98	2004				112.389,98	
Europe, a beautiful idea?	NEXUS	conferentie	500.000,00	2004				350.000,00	
Europroject Sminia	MEP	onderwijs	100.000,00	2004				70.000,00	30.000,00
Nieuwe Buren	Jan Ijken	foto	7.500,00	2004				7.500,00	
Simulatieparlement 2004	St. SFEA	anders	24.000,00	2004				24.000,00	
Retourtje Brussel	St. Natuur & Milieu	debat	4.976,34	2004				4.000,00	976,34
Maatschappelijk debat ove	EBN	debat	99.681,68	2004				99.681,68	
Bewustwording NL voorzitt	EBN	debat	32.897,91	2004				28.119,20	4.778,71
Slogan 'Europa best belan	De Balie	debat	50.000,00	2004				50.000,00	
Taste Europe	Good Food Festival	anders	70.000,00	2004				70.000,00	
Europe in Progress	Fac.Veren. Aureus	debat	3.622,10	2004				3.622,10	
Het gezicht van het nieuwe	Gemeente Maastricht	foto	7.500,00	2004				7.500,00	
Turkije in de EU?	St. Portaal	debat	30.000,00	2004				30.000,00	
Europe on Speed	Het Hol	website	62.475,00	2004				62.475,00	
Europafestival	Inst. Verborgten Kennis	debat	50.000,00	2004				50.000,00	
Europa voor Dummies	Simons	anders	5.000,00	2004				5.000,00	
Euforum 2004	VDE	debat	5.000,00	2004				4.000,00	1.000,00
Debatten Europees Burger	Tumult	debat	10.086,00	2004				10.086,00	
European integration and j	St.FEJS NL:	conferentie	6.000,00	2004				6.000,00	
Give Europe a Break	CJP	anders	4.000,00	2004				4.000,00	
Europa: Jongeren en Ond	EBN	debat	37.536,74	2004				31.429,10	6.107,64
Observers bij EP verkiezin	IMI	voorlichting	40.000,00	2004				32.000,00	8.000,00
You4urope	Euroknow	website	3.000,00	2004				2.400,00	600,00
Europa	Agora	media	20.932,10	2004				16.745,60	4.186,50
Bron: Ministerie Buitenlandse Zaken, DVL, versie d.d. 13/01/06			2.883.064,73		465.289,37	478.635,55	460.709,19	1.248.366,49	78.064,13

Toelichting: De kolom projectbedrag geeft alle uitgekeerde bedragen weer inclusief de verwachte uitgaven over 2006, zijnde 152.000 euro.

BIJLAGE 6. ONDERZOCHE PROJECTEN / DOSSIERS

Er zijn in totaal 19 dossier onderzocht. In bijgaand overzicht vindt u een overzicht van de projecten en de bijbehorende uitvoeringsorganisatie. Ook is een kort omschrijving per project weergegeven en is aangeduid of men gehoor heeft gegeven aan het verzoek om de enquête terug te sturen binnen de gestelde termijn.

Nr.	Organisatie	Projecttitel	Committering	Uitgekeerd	Jaar	status
1	3 MEP	Europroject	104.750,00	104.750,17	2001	3 projecten, 1 reactie
2	5 De Balie	Brave new world	45.378,00	45.378,02	2001	ontvangen
3	10 EBN	Debat Europa	193.953,00	176.708,82	2001	niet ontvangen
4	11 Clingendael	Werkbezoek senior officials EU	16.952,63	16.952,63	2001	ontvangen
5	14 EBN	Europa in de regio	128.644,00	128.644,00	2002	ontvangen
6	20 MEP	Europaproject 2002	77.040,00	77.040,00	2002	3 projecten, 1 reactie
7	22 NPS	Claudia on Tour	66.591,00	66.590,62	2002	ontvangen
8	23 Words unlimited	Het nieuwe Europa	33.297,00	33.297,00	2002	ontvangen
9	26 SEC	Junior team	84.820,00	84.819,79	2003	niet ontvangen
10	34 Praaning Meines	Journalisten uitwisselingsprogramma	60.000,00	60.000,00	2003	niet ontvangen
11	44 IPP	Publiek debat Europa 2004	112.390,00	112.389,98	2003	ontvangen
12	45 NEXUS	Europe a beautiful idea	500.000,00	500.000,00	2003	niet ontvangen
13	46 MEP	Europaproject 2003	100.000,00	100.000,00	2003	3 projecten, 1 reactie
14	50 EBN	Maatschappelijk debat	99.682,00	44.388,77	2004	ontvangen
15	52 De Balie	Europasquare	50.000,00	50.000,00	2004	niet ontvangen
16	53 Good food festival	Taste Europe	100.000,00	70.000,00	2004	niet ontvangen
17	57 Het Hol	Europe on Speed	62.475,00	62.475,00	2004	ontvangen
18	61 Tumult	Debatcentrum Europees	10.086,00	10.086,00	2004	ontvangen
19	65 IMI	Observers European Parliament	62.475,00	40.000,00	2004	ontvangen
			<u>1.908.533,63</u>	<u>1.783.520,80</u>		

Project-nummer	Organisatie	Projecttitel	Jaar	Omschrijving
3	MEP	Europroject	2001	Het Europroject heeft een tweeledig doel: - Jongeren in Nederland bewust maken dat de kandidaat-lidstaten, mede gezien de historische banden, werkelijk bij Europa horen en eventuele weerstanden tegen de toetreding weg te nemen. Hiertoe worden de provinciale organisaties van het Model European Parliament in Nederland gekoppeld aan een kandidaat-lidstaat. - Model-'European Parliament'-organisaties opzetten met de scholen in de kandidaat lidstaten die deelnemen aan het Europroject.
5	Stichting De Balie	Brave New World / Europe	2001	Een aantal debatten over het uitdijende Europa.
10	EBN	Maatschappelijk debat (EU in de regio / in het onderwijs)	2001	Maatschappelijk debat: Interactieve discussie op internet. Instelling werkgroep van deskundigen die een rapport gaan schrijven over de toekomst van de EU. Publicatie van eerdergenoemd rapport. EU in het onderwijs: Het project kent verschillende onderdelen: Lesmateriaal voor de website van de EBN in pdf (over het hoe en waarom van de toetredingscriteria) en herziening van de site voor de Tweede Fase VWO/HAVO. Publicatie en verspreiding van een brochure over de EU-uitbreiding ('stap-voor-stap') bestemd voor groepen 7 en 8 van het basisonderwijs
11	NIIB Clingendael	Werkbezoek Senior Officials EU Brussel	2001	Werkbezoek Senior Officials EU Brussel aan Nederland
14	EBN	Europa in de regio	2002	Publicatie van vijf nummers van Europa in beweging. Twee bijeenkomsten. Initiëren van nieuw beleid.
20	MEP	Europaproject 2002	2002	Het stimuleren van de bewustwording in Nederland dat de kandidaat-lidstaten Europese landen zijn met een Europese cultuur en een integrerend deel uitmaken van de Europese geschiedenis. Tevens worden, door het organiseren van simulatiezittingen van het Europees Parlement in de kandidaat-lidstaten jongeren aldaar in contact gebracht met en bewust gemaakt van de Europese Unie.
22	NPS	Claudia on Tour	2002	Het radioprogramma ...& dit is Claudia! wordt in de periode van 2 tot en met 13 december niet zoals gewoonlijk vanuit Hilversum uitgezonden, maar achtereenvolgens vanuit Slovenië, Hongarije, Tsjechië en Denemarken. ...& dit is Claudia! gaat 'on tour' met als einddoel de Europese top op 12 en 13 december in Kopenhagen. De crew van ...& dit is Claudia! verzorgt haar uitzendingen tijdens deze twee weken live vanaf 'locatie' in de verschillende landen.
23	Words unlimited	Het nieuwe Europa		Via publicaties, lezingen en discussies wordt de openbare discussie over de uitbreiding cq eenwording gevoerd. Door middel van buitenlandse reizen zijn ideeën en ervaringen opgedaan. Door middel van bijeenkomsten (15) en publicaties (ca. 34) is het publiek geïnformeerd.
26	Stichting Europa Centrum (SEC)	Junior Team	2003	Jonge vrijwilligers geven gastlessen over verschillende Europese thema's op middelbare scholen. De vrijwilligers worden op hun taak voorbereid door een driedaagse werkbezoek aan Brusselse instellingen en een inhoudelijke training op instituut Clingendael. Opgeleide vrijwilligers proberen middelbare scholieren iets bij te brengen over de structuur, werking en actualiteit van de EU.
34	Praaning Meines Strategic Communciation	Journalistenuitwisselingsprogramma O-Europa	2003	Een uitwisseling van journalisten uit Nederland en de enkele (kandidaat-) EU-lidstaten, eerst en vooral met de Visegrad-landen. Journalisten uit de betrokken landen werken twee maanden op redacties in Nederland. Voorts zijn er twee conferenties: een ter introductie en een ter afsluiting. Voor de Nederlandse journalisten geldt hetzelfde. Als de uitwisseling voorbij is, volgt eens per jaar een algemene conferentie over actuele thema's. Doel is om meer over elkaars landen te weten te komen.
44	IPP	Publiek Debat Europa 2004	2003	Kern van het project is het organiseren van een publiek debat over Europa in verschillende delen van het land. Door middel van een opiniewijzer (een lijst met 25 vragen opgesteld door het Instituut voor Publiek en Politiek), die op internet en, voorzover mogelijk, gratis in regionale kranten zal worden geplaatst, worden Europese thema's onder de aandacht gebracht. Het resultaat van de opiniewijzer wordt de input voor regionale debatten met burgers en (onder anderen) europarlementariërs. Degenen die de opiniewijzer invullen worden nadrukkelijk uitgenodigd aan de debatten deel te nemen.

45	Stichting Nexus	Europe a beautiful idea	2003	<p>Een viertal besloten werkconferenties over de cultuurfilosofische grondslagen van het Europese beschavingsideaal, gevolgd door een openbare bijeenkomst op hoog niveau (een 'intellectuele summit') tijdens het Nederlands EU voorzitterschap in de tweede helft van 2004 over de betekenis van het Europees beschavingsideaal voor het huidige EU-beleid.</p> <p>Onderwerpen van de drie conferenties zijn:</p> <ul style="list-style-type: none"> o The Idea of Europe: Past, present, future o Arts and education. o Civilization and Power: Freedom and Democracy o Europe: A beautiful Idea? Intellectual summit
46	MEP	Europaproject 2003	2003	<p>Het stimuleren van de bewustwording in Nederland dat de kandidaat-lidstaten Europese landen zijn met een Europese cultuur en een integrerend deel uitmaken van de Europese geschiedenis.</p> <p>Tevens worden, door het organiseren van simulatiezittingen van het Europees Parlement in de kandidaat-lidstaten jongeren aldaar in contact gebracht met en bewust gemaakt van de Europese Unie.</p>
50	EBN	Maatschappelijk Debat	2004	<p>Onder de aandacht brengen van het feit dat Europese beleidsvorming en het Nederlandse Europabeleid aanleiding geeft tot (politieke) controverse, om zo zichtbaar te maken dat keuzes mogelijk zijn en Europees beleid democratische betrokkenheid vereist.</p>
52	Stichting De Balie	Europasquare	2004	<p>De Balie in Amsterdam wordt in 2004 enkele malen omgetoverd tot een plein. Bij de programmering wordt zoveel mogelijk aangesloten bij de actualiteit. Debatten, film, verhalen en presentaties, muziek, eten en nog veel meer. Allemaal rondom het thema Europa.</p> <p>Bijdrage leveren aan legitimiteit van en beeldvorming over Europa, waaronder de uitbreiding van Europese Unie.</p>
53	Good Food Festival	Taste Europe	2004	<p>Grootschalig culinair festival in het Nederlands Congresgebouw waar de 25 lidstaten van de EU zich zullen presenteren. Chefs uit 25 landen zullen tezamen een 'Europese keuken' creëren. Het festival is gratis toegankelijk. Op een informele manier worden burgers geïnformeerd over het nieuwe Europa.</p>
57	Het HOL	Europe on Speed	2004	<p>Een spannende kennisquiz over verschillende aspecten van de Europese Unie en (oude en nieuwe) lidstaten van de EU. De vragen gingen over hoe de Europese samenwerking het dagelijkse leven van de burger raakt alsook over de afzonderlijke lidstaten op het gebied van politiek, geschiedenis, cultuur, sport en topografie.</p>
61	Tumult	Debatcentrum Europees Burgerschap	2004	<p>Het Europees burgerschap verhelderen en verlevendigen middels kritische laagdrempelige publieksdebatten.</p> <p>TUMULT wilt het thema Europa op de agenda zetten en het Europees burgerschap inzichtelijk en bespreekbaar maken. Vier discussieavonden met een wisselend thema en opzet.</p> <p>Debat naar aanleiding van de opiniewijzer van het Instituut voor Publiek en Politiek.</p> <p>Lijsttrekkersdebat over liberalisering openbare diensten, instroom uit het oosten en Nederland nettoland.</p> <p>Debat over Nederland als beste jongetje van de klas. Nederland wordt vanaf 1 juli voorzitter van de EU en moet een aantal klussen gaan klaren waarvan de toetreding van Turkije en de grondwet de belangrijkste zijn.</p> <p>'Vreemde ogen'-debat. Hoe wordt de Nederlander gezien door Franse, Duitse, Britse en Belgische ogen?</p>
65	IMI	Observers European Parliament	2004	<p>Jongeren uit de toetredende lidstaten van de EU zullen in de periode rond de verkiezingen met Nederland kennismaken en de verkiezingen op de voet volgen.</p> <p>Op de verkiezingsdag zelf (donderdag 10 juni 2004) zullen de waarnemers zich over het hele land verspreiden om in hun opzichtige witte bodywarmers aanwezig te zijn in de stemlokalen en het verloop van de verkiezing nauwkeurig te volgen. Daarna geven zij op een persconferentie verslag van hun bevindingen en zullen aanwezig zijn op locaties waar op de uitslag wordt gereageerd. Daarbij kunnen zij eventueel ook commentaar geven op de uitslagen in hun eigen land.</p>

BIJLAGE 7. OVERZICHT BEGUNSTIGDEN

Begunstigde	aantal projecten	totaalbedrag
Agora	1	20.932,10
Stichting Cultureel Jongeren Paspoort	1	4.000,00
Creative Destruction	1	2.500,00
De Balie	3	102.878,02
De Rode Hoed	1	3.444,19
Europese Beweging Nederland	11	705.072,57
Europees Platform voor het Nederlandse Onderwijs	1	7.600,00
Euroknow	1	3.000,00
European Voice	1	84.930,00
Faculteitsvereniging Aureus (VU)	1	3.622,10
Gemeente Maastricht	1	7.500,00
Good Food Festival	1	70.000,00
Het Hol	1	62.475,00
Het Portaal	1	3.000,00
Hof Filmproducties	1	30.000,00
Instituut voor Maatschappelijke Innovatie	1	40.000,00
Instituut voor verborgen kennis	1	50.000,00
Instituut Clingendael	1	16.952,63
Instituut voor Publiek en Politiek	1	112.389,98
Jan IJken	1	7.500,00
Stichting Model European Parlement Nederland	5	401.790,17
MEU	1	10.000,00
NEXUS	1	500.000,00
Nederlandse Programma Stichting	1	66.590,62
Oost-Europa Televisie	1	5.000,00
Praaning Meines/JDN	1	60.000,00
Provincie Noord-Brabant	1	2.280,00
Sociologisch EpiCentrum	4	214.241,86
Simons	1	5.000,00
SOCIRES	1	32.000,00
Stichting Natuur & Milieu	1	4.976,34
Stichting Portaal	1	30.000,00
Stichting Student Forum for European Affairs	1	24.000,00
Stichting FEJS Nederland	1	6.000,00
SVIIB (studievereniging Erasmus Universiteit Rotterdam)	1	2.000,00
Tsjechische Ambtenaren	1	1.654,55
Tumult	1	10.086,00
United Knowledge	1	30.000,00
Universiteit Leiden	1	4.537,80
V.d. Linde	1	5.000,00
Vereniging Democratisch Europa	7	90.813,80
Words Unlimited	1	33.297,00

Bron: Ministerie van Buitenlandse Zaken
Tabel op basis van uitgekeerde bedragen in de periode 2001 – 2005 incl. de verwachte betalingen over 2006

BIJLAGE 8. KADERWET SUBSIDIES MINISTERIE VAN BUITENLANDSE ZAKEN

(Tekst geldend op: 18-01-2005)

Wet van 24 december 1998, houdende regels inzake de verstrekking van subsidies door de Minister van Buitenlandse Zaken en de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking (Kaderwet subsidies Ministerie van Buitenlandse Zaken)

Wij Beatrix, bij de gratie Gods, Koningin der Nederlanden, Prinses van Oranje-Nassau, enz. enz. enz. Allen, die deze zullen zien of horen lezen, saluut! doen te weten:

Alzo Wij in overweging genomen hebben, dat de totstandkoming van de derde tranche van de Algemene wet bestuursrecht het nodig maakt wettelijke regels op te stellen voor de verstrekking van subsidies door Onze Minister van Buitenlandse Zaken en Onze Minister voor Ontwikkelingssamenwerking;

Zo is het, dat Wij, de Raad van State gehoord, en met gemeen overleg der Staten-Generaal, hebben goedgevonden en verstaan, gelijk wij goed vinden en verstaan bij deze:

Artikel 1

In deze wet en de daarop berustende bepalingen wordt verstaan onder:

- a. Onze Minister: Onze Minister van Buitenlandse Zaken of Onze Minister voor Ontwikkelingssamenwerking;
- b. Onze Ministers: Onze Minister van Buitenlandse Zaken en Onze Minister voor Ontwikkelingssamenwerking gezamenlijk.

Artikel 2

Onze Minister kan dan wel Onze Ministers kunnen subsidies verstrekken voor activiteiten welke passen in het beleid ten aanzien van:

- a. het bevorderen van de internationale rechtsorde;
- b. het bevorderen van vrede en veiligheid;
- c. het behartigen van politieke belangen in het buitenland;
- d. het bevorderen van ontwikkelings- en transitieprocessen in andere landen;
- e. het behartigen van sociale en culturele belangen in het buitenland;
- f. het voorlichten op het terrein van het buitenlands beleid en het bevorderen van mondiale bewustwording in Nederland;
- g. het bevorderen van onderzoek en advisering ter ondersteuning van het buitenlands beleid;
- h. het lenigen van menselijke noden ten gevolge van crises en
- i. het bevorderen van het welzijn van het personeel van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Artikel 3

1. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur of bij ministeriële regeling worden de activiteiten waarvoor subsidie kan worden verstrekt nader bepaald en worden nadere regels voor die verstrekking vastgesteld.
2. Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur of bij ministeriële regeling kunnen voorts regels worden vastgesteld met betrekking tot:
  - a. de vaststelling van een subsidieplafond;
  - b. het bedrag van de subsidie dan wel de wijze waarop dit bedrag wordt bepaald;
  - c. de aanvraag van een subsidie en de besluitvorming daarover;
  - d. de bevoegdheid om besluiten te nemen over subsidieverlening;
  - e. de voorwaarden waaronder de subsidie wordt verleend;
  - f. de verplichtingen voor de subsidieontvanger, waaronder de rapportage over toepassing van de subsidie;
  - g. de vaststelling van de subsidie;
  - h. de betaling van de subsidie en de eventuele verlening van voorschotten;
  - i. de rapportage over de doeltreffendheid en de effecten van de verstrekte subsidies in de praktijk en
  - j. overige onderwerpen die betrekking hebben op de uitvoering van deze wet.

Artikel 4

1. Deze wet is niet van toepassing op subsidies waarvan de verstrekking bij afzonderlijke wet is geregeld.
2. Deze wet en afdeling 3.3 tot en met 3.7 en de hoofdstukken 4, 5, 6, 7, 8 en 10 van de Algemene wet bestuursrecht zijn niet van toepassing op de verstrekking van financiële middelen aan natuurlijke personen en rechtspersonen buiten de Europese Unie door een Nederlandse vertegenwoordiging buiten de Europese Unie namens Onze Minister dan wel namens Onze Ministers.

Artikel 5

1. Een aanvraag voor een subsidie kan worden afgewezen en een beschikking inhoudende de verstrekking van een subsidie kan door Onze Minister dan wel Onze Ministers worden ingetrokken of gewijzigd voor zover subsidieverstrekking in strijd zou zijn met volkenrechtelijke verplichtingen rustend op de staat.
2. Bij de intrekking of wijziging kan worden bepaald, dat over onverschuldigd betaalde subsidiebedragen een rentevergoeding verschuldigd is.
3. De artikelen 4:49, derde lid, en 4:57 van de Algemene wet bestuursrecht zijn niet van toepassing op de intrekking of wijziging, bedoeld in het eerste lid.
4. Onze Minister kan dan wel Onze Ministers kunnen in een beschikking tot subsidieverlening bepalen dat het instellen van bezwaar en beroep tegen een verleende subsidie schorsende werking heeft.

Artikel 6

1. Met het toezicht op de naleving van de bij of krachtens deze wet aan de subsidieontvanger opgelegde verplichtingen zijn belast de bij besluit van Onze Minister dan wel Onze Ministers aangewezen personen.
2. De toezichthouder beschikt niet over de bevoegdheden, vermeld in de artikelen 5:18 en 5:19 van de Algemene wet bestuursrecht.
3. Van een besluit als bedoeld in het eerste lid wordt mededeling gedaan door plaatsing in de Staatscourant.
4. De subsidieontvanger is aan een toezichthouder alle medewerking verschuldigd die deze redelijkerwijs kan vorderen bij de uitoefening van zijn bevoegdheden conform artikel 5:20 van de Algemene wet bestuursrecht.

Artikel 7

Deze wet treedt in werking op een bij koninklijk besluit te bepalen tijdstip.

Artikel 8

Deze wet wordt aangehaald als: Kaderwet subsidies Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Lasten en bevelen dat deze in het Staatsblad zal worden geplaatst en dat alle ministeries, autoriteiten, colleges en ambtenaren wie zulks aangaat, aan de nauwkeurige uitvoering de hand zullen houden.

's-Gravenhage, 24 december 1998

Beatrix

De Minister van Buitenlandse Zaken,
J. J. van Aartsen

De Minister voor Ontwikkelingssamenwerking,
E. L. Herfkens

De Minister van Justitie,
A. H. Korthals

Uitgegeven de dertigste december 1998

BIJLAGE 9. BELEIDSVOORNEMEN EUROPAFONDS EN WIJZIGINGEN

Besluit van de Minister van Buitenlandse Zaken van */ */ 2000, DVL-*, tot vaststelling van een beleidsvoornemen voor subsidiëring op grond van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken.

De Minister van Buitenlandse Zaken

Gelet op de artikelen 1.1.6, 1.1.7, 1.1.8, 1.1.10, 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken,⁶

Besluit:

Artikel 1

Voor subsidieverlening op grond van de artikelen 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken geldt voor de periode van 1 januari 2000 tot en met 31 december 2001 voor het Europafonds het volgende subsidieplafond NLG.***

Artikel 2

Voor subsidieverlening op grond van de artikelen 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken geldt voor de periode 1 januari 2001 tot en met 31 december 2001 voor het Europafonds het volgende beleidsvoornemen:

Doelstelling

Nederland streeft ernaar zijn positie binnen Europa en zijn opvattingen over Europese aangelegenheden uit te dragen. Het ministerie van Buitenlandse Zaken wil dan ook de gevolgen van het Europese beleid voor de Nederlandse instanties en de Nederlandse burgers breed bekend maken. Doel daarvan is de burger beter te informeren, Europa dichterbij de burger te brengen, het debat over Europa te verbreden en te verdiepen en de gedachtevorming over de Nederlandse inbreng aan te scherpen. Daarbij wordt gestreefd naar een breed scala van opvattingen en organisaties.

Het Europafonds speelt hierin een belangrijke rol. Het heeft als doel organisaties te ondersteunen bij projecten gericht op voorlichting of discussie over Europese integratie.

Criteria

De projecten die voor een subsidie uit het Europafonds in aanmerking komen dienen te voldoen aan de volgende criteria:

- Het minimale subsidiebedrag bedraagt 50.000 gulden per project. De maximale subsidie per project is 200.000 gulden.
- De doelgroep van het project bevindt zich in Nederland.
- Het project heeft een innovatief karakter, wat bijvoorbeeld kan blijken uit
- gerichtheid op doelgroepen die gewoonlijk niet deelnemen aan het debat over Europese integratie of die veelal worden overgeslagen bij de voorlichting;
- behandeling van onderwerpen uit de actualiteit of onderwerpen waarover elders maar beperkt discussie plaatsvindt;
- een niet-reguliere of vernieuwende aanpak of invalshoek.
- Het project is inhoudelijk afgebakend en heeft een vooraf vastgestelde looptijd van maximaal drie jaar.
- Het project bouwt niet voort op een project waarvoor Buitenlandse Zaken reeds subsidie heeft verleend.
- Het project betreft niet de overheadkosten van de aanvragende organisatie.

De aanvragende organisatie dient geregistreerd te staan in een van de landen van de Europese Unie.

---

⁶ Staatscourant 1998, nr. 249.

Naast deze criteria worden de volgende punten betrokken bij de beoordeling van projectvoorstellen:
de mate waarin de doelgroep actief deelneemt in het project
de mate waarin het project wordt mede-gefinancierd door andere subsidiegevers.

Artikel 3

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het geplaatst wordt.

Dit besluit zal met bijlage in de Staatscourant worden geplaatst.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
namens deze,
De Directeur-Generaal Europese Samenwerking

Drs. Th.J.A.M. de Bruijn

Beleidsvoornemen Europafonds

De Minister van Buitenlandse Zaken;
Gelet op de artikelen 1.1.6, 1.1.7, 1.1.10, 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken,

Besluit:

Artikel 1

Voor subsidieverlening op grond van de artikelen 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het Europafonds geldt voor de periode van 1 januari 2002 tot en met 31 december 2002 het volgende subsidieplafond: € 700.000.

Artikel 2

Voor subsidieverlening op grond van de artikelen 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken geldt voor de periode 1 januari 2002 tot en met 31 december 2002 voor het Europafonds het beleidsvoornemen, zoals vermeld in de bijlage.

Artikel 3

Met het oog op een spreiding van de beschikbare middelen zal € 500.000 beschikbaar zijn voor aanvragen ingediend voor 1 april 2002 en € 200.000 voor nadien ingekomen aanvragen.

Artikel 4

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het geplaatst wordt.

Dit besluit zal met de bijlage in de Staatscourant worden geplaatst.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
namens deze,
de directeur Voorlichting en Communicatie ,
P.B. van de Geer

Bijlage

Context

In het jaar 2000 is de regering een voorlichtingscampagne begonnen om het Nederlands publiek te informeren over het Europese integratieproces en de uitbreiding van de Europese Unie. De kerngedachte is hierbij dat beter toegankelijke informatie, grotere openheid over Europese besluitvorming en mogelijkheden tot interactie een bijdrage kunnen leveren aan het opbouwen van een groter vertrouwen bij de burger in de Europese samenwerking en uitbreiding. Naast de inzet van eigen middelen, waaronder de website www.europaportaal.nl, de nieuwsbrief Europa Expres en de organisatie van voorlichtingsbijeenkomsten, publieke debatten en gastcolleges door bewindslieden, wordt samenwerking gezocht met intermediaire organisaties (zowel maatschappelijk als privaat) om specifieke doelgroepen op maat te informeren.

Doelstelling

Met de verstrekking van subsidies uit het Europafonds beoogt de regering initiatieven van organisaties en personen te ondersteunen die een bijdrage leveren aan de voorlichting en meningsvorming over het Europese integratieproces en de uitbreiding van de Europese Unie, alsmede de Nederlandse positie in dezen.

Criteria

Voor subsidies uit het Europafonds komen projecten in aanmerking die voldoen aan de volgende criteria:

- Het project sluit aan bij de bovengenoemde doelstelling;
- Het project heeft een toegevoegde waarde ten aanzien van reeds bestaande projecten. Deze toegevoegde waarde kan zowel betrekking hebben op de keuze van voorlichtingsmiddelen, de

- beoogde doelgroep als de gekozen thematiek;
- Het project richt zich primair op de Nederlandse bevolking, of een gedeelte daarvan;
- Het project voorziet in een expliciete benadering van de media teneinde de zichtbaarheid van het project voor een breder publiek te garanderen.

Vereisten subsidieaanvraag

De subsidieaanvraag dient met inachtneming van de artikelen 1.2.1 t/m 1.2.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken, te voldoen aan de volgende vereisten:

- De doelstelling en de beoogde (en meetbare) resultaten van het project zijn beschreven;
- De wijze waarop het project voldoet aan bovengenoemde criteria is beschreven;
- De concrete werkzaamheden die verricht worden ter realisatie van het project zijn omschreven. Voor de te verrichten werkzaamheden is een planning bijgevoegd;
- Een gedetailleerde begroting, bestaande uit voorziene uitgaven en financiering, is bijgevoegd.

Financiële kaders

Voor de subsidieaanvragen gelden de volgende financiële kaders:

- Geen subsidie wordt verleend ten behoeve van projecten waarvan de voor subsidie in aanmerking komende kosten minder bedragen dan € 2.500. De maximale subsidie per project bedraagt € 500.000,-;
- De looptijd van een project bedraagt maximaal drie jaar;
- Geen subsidies worden verleend ten behoeve van de integrale kosten van de werkzaamheden van de aanvrager. Evenmin wordt subsidie verleend ten behoeve van aanvragen die uitsluitend op de overheadkosten van de aanvrager betrekking hebben.

Besluit van de Minister van Buitenlandse Zaken van 6 oktober 2003, nr. DVL-1390/03 tot wijziging van het beleidsvoornemen voor het Europafonds, alsmede tot instelling van een subsidieplafond

---

De Minister van Buitenlandse Zaken,
Gelet op de artikelen 1.1.6, 1.1.7, 1.1.10, 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling

Besluit:

Artikel I
[Wijzigt het Beleidsvoornemen Europafonds.]

Artikel II
Voor subsidieverlening op grond van de artikelen 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het Europafonds geldt tot en met 31 december 2003 een subsidieplafond van € 1.400.000,-.

Artikel III
Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het wordt geplaatst.

Dit besluit zal in de Staatscourant worden geplaatst.

De Minister van Buitenlandse Zaken

namens deze:
de plaatsvervangend Secretaris-Generaal,
K.P.M. de Beer

Besluit van de Minister van Buitenlandse Zaken van 12 december 2003, nr. DVL-2003/1591 tot vaststelling van een beleidsvoornemen voor subsidiëring op grond van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken

---

De Minister van Buitenlandse Zaken,
Gelet op de artikelen 1.1.6, 1.1.7, 1.1.10, 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken;
Besluit:

Artikel 1

Voor subsidieverlening op grond van de artikelen 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het Europafonds geldt voor de periode van 1 januari 2004 tot en met 31 december 2004 een subsidieplafond van € 833.000,-.

Artikel 2

Voor subsidieverlening op grond van de artikelen 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken geldt voor de periode van 1 januari 2004 tot en met 31 december 2004 voor het Europafonds het beleidsvoornemen, zoals vermeld in de bijlage bij dit besluit.

Artikel 3

Voor het subsidiejaar 2004 gelden drie indieningronden. De deadlines voor indiening van een aanvraag uit het Europafonds zijn 1 maart 2004, 1 juni 2004 respectievelijk 1 september 2004.

Artikel 4

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het geplaatst wordt.

Dit besluit zal met de bijlage in de Staatscourant worden geplaatst.

De Minister van Buitenlandse Zaken,

namens deze:
de plv. Secretaris-Generaal,
K.P.M. de Beer

Bijlage

Context

In het jaar 2000 is de regering een voorlichtingscampagne begonnen om het Nederlands publiek te informeren over het Europese integratieproces en de uitbreiding van de Europese Unie. De kerngedachte is hierbij dat betere en toegankelijke informatie, grotere openheid over Europese besluitvorming en mogelijkheden tot interactie een bijdrage kunnen leveren aan het opbouwen van een groter vertrouwen bij de burger in de Europese samenwerking en uitbreiding. Naast de inzet van eigen middelen, waaronder de website www.europaportaal.nl, de nieuwsbrief Europa Expres en de organisatie van voorlichtingsbijeenkomsten, publieke debatten en gastcolleges door bewindslieden, wordt samenwerking gezocht met intermediaire organisaties (zowel maatschappelijk als privaat) om specifieke doelgroepen op maat te informeren.

Doelstelling

Met de verstrekking van subsidies uit het Europafonds beoogt de regering initiatieven van organisaties en personen te ondersteunen die een bijdrage leveren aan de voorlichting en meningsvorming over het Europese integratieproces en de Nederlandse positie in dezen.

Criteria

Voor subsidies uit het Europafonds komen projecten in aanmerking die voldoen aan de volgende

criteria:

- Het project sluit aan bij de bovengenoemde doelstelling;
- Het project heeft een toegevoegde waarde ten aanzien van reeds bestaande projecten. Deze toegevoegde waarde kan zowel betrekking hebben op de keuze van voorlichtingsmiddelen, de beoogde doelgroep als de gekozen thematiek;
- Het project richt zich primair op de Nederlandse bevolking, of een gedeelte daarvan;
- Het project voorziet in een expliciete benadering van de media teneinde de zichtbaarheid van het project voor een breder publiek te garanderen;
- Prioritaire onderwerpen voor 2004 zullen zijn; de uitbreiding van de EU, de Europese verkiezingen van 2004, het Nederlands voorzitterschap en de relevantie van Europa voor de Nederlandse burger.

Vereisten subsidieaanvraag

De subsidieaanvraag dient met inachtneming van de artikelen 1.2.1 t/m 1.2.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken, te voldoen aan de volgende vereisten:

- De doelstelling en de beoogde (en meetbare) resultaten van het project zijn beschreven;
- De wijze waarop het project voldoet aan bovengenoemde criteria is beschreven;
- De concrete werkzaamheden die verricht worden ter realisatie van het project zijn omschreven. Voor de te verrichten werkzaamheden is een planning bijgevoegd;
- Een gedetailleerde begroting, bestaande uit voorziene uitgaven en financiering, is bijgevoegd.

Financiële kaders

Voor de subsidieaanvragen gelden de volgende financiële kaders:

- Geen subsidie wordt verleend ten behoeve van projecten waarvan de voor subsidie in aanmerking komende kosten minder bedragen dan € 2.500. De maximale subsidie per project bedraagt € 500.000 per jaar;
- De looptijd van een project bedraagt maximaal vijf jaar;
- Geen subsidies worden verleend ten behoeve van de integrale kosten van de werkzaamheden van de aanvrager. Evenmin wordt subsidie verleend ten behoeve van aanvragen die uitsluitend op de overheadkosten van de aanvrager betrekking hebben.

Besluit van de Minister van Buitenlandse Zaken van .. december 20043, nr. DVL-2003/1591 4/2098 tot vaststelling van een beleidsvoornemen voor subsidiëring op grond van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken

De Minister van Buitenlandse Zaken,
Gelet op de artikelen 1.1.6, 1.1.7, 1.1.10, 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken,⁷

Besluit:

Artikel 1

Voor subsidieverlening op grond van de artikelen 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken in het kader van het Europafonds geldt voor de periode van 1 januari 2005 tot en met 31 december 2005 een subsidieplafond van € 233.000,--.

Artikel 2

Voor subsidieverlening op grond van de artikelen 2.10.3 en 2.10.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken geldt voor de periode 1 januari 2005 tot en met 31 december 2005 voor het Europafonds het beleidsvoornemen, zoals vermeld in de bijlage bij dit besluit.

Artikel 3

Voor het subsidiejaar 2005 gelden geen indieningronden.

Artikel 4

Dit besluit treedt in werking met ingang van de tweede dag na de dagtekening van de Staatscourant waarin het geplaatst wordt.

Dit besluit zal met de bijlage in de Staatscourant worden geplaatst.

De Minister van Buitenlandse Zaken,
namens deze,

Plaatsvervangend Secretaris-generaal,
drs. K.P.M. de Beer

---

⁷ Staatscourant 1998, nr. 249; laatstelijk gewijzigd bij ministerieel besluit van 15 juni 2004 (Staatscourant 2004, 118).

Bijlage

Context

In het jaar 2000 is de regering een voorlichtingscampagne begonnen om het Nederlands publiek te informeren over het Europese integratieproces en de uitbreiding van de Europese Unie. De kerngedachte is hierbij dat betere en toegankelijke informatie, grotere openheid over Europese besluitvorming en mogelijkheden tot interactie een bijdrage kunnen leveren aan het opbouwen van een groter vertrouwen bij de burger in de Europese samenwerking en uitbreiding. Naast de inzet van eigen middelen, waaronder de website www.minbuza.nl, het magazine Europa Expres en de organisatie van voorlichtingsbijeenkomsten en publieke evenementen, wordt samenwerking gezocht met intermediaire organisaties (zowel maatschappelijk als privaat) om specifieke doelgroepen op maat te informeren.

Doelstelling

Met de verstrekking van subsidies uit het Europafonds beoogt de regering initiatieven van organisaties en personen te ondersteunen die een bijdrage leveren aan de voorlichting en meningsvorming over het Europese integratieproces en de Nederlandse positie in dezen.

Criteria

Voor subsidies uit het Europafonds komen projecten in aanmerking die voldoen aan de volgende criteria:

- Het project sluit aan bij de bovengenoemde doelstelling;
- Het project heeft een toegevoegde waarde ten aanzien van reeds bestaande projecten. Deze toegevoegde waarde kan zowel betrekking hebben op de keuze van voorlichtingsmiddelen, de beoogde doelgroep als de gekozen thematiek;
- Het project richt zich primair op de Nederlandse bevolking, of een gedeelte daarvan;
- Het project voorziet in een expliciete benadering van de media teneinde de zichtbaarheid van het project voor een breder publiek te garanderen;
- Prioritaire onderwerpen voor 2005 zullen zijn; de Het Europese Grondwettelijk Verdrag , Europa in het onderwijs, de relevantie van Europa voor de Nederlandse burger;.
- Projecten die in het kader van een (mogelijk) nationaal referendum over de Europese Grondwet het Europees Grondwettelijk Verdrag een voor- of tegencampagne voeren komen niet in aanmerking voor een subsidie uit het Europafonds;

Voor informatie over ondersteuning van dergelijke campagnes kunt u terecht op de website www.referendumeuropesegrondwet.nl

Vereisten subsidieaanvraag

De subsidieaanvraag dient met inachtneming van de artikelen 1.2.1 t/m 1.2.4 van de Subsidieregeling Ministerie van Buitenlandse Zaken, te voldoen aan de volgende vereisten:

- De doelstelling en de beoogde (en meetbare) resultaten van het project zijn beschreven;
- De wijze waarop het project voldoet aan bovengenoemde criteria is beschreven;
- De concrete werkzaamheden die verricht worden ter realisatie van het project zijn omschreven. Voor de te verrichten werkzaamheden is een planning bijgevoegd;
- Een gedetailleerde begroting, bestaande uit voorziene uitgaven en financiering, is bijgevoegd.

BIJLAGE 10. REFERENTIEGROEP EN EVALUATOREN

Opdrachtgever

- De heer mr. S. Hulisz, beleidsmedewerker directie Voorlichting en Communicatie (DVL) van het Ministerie van Buitenlandse Zaken – verantwoordelijk voor het Europafonds tot eind januari 2005.
- Na de heropening in 2005: mevrouw E. Frech, beleidsmedewerker DVL van het Ministerie van Buitenlandse Zaken – verantwoordelijk voor het Europafonds vanaf oktober 2005.

Uitvoerders onderzoek

- De heer drs. L. Roggeveen, Evaluatiegroep Overheid en Beleid BV.
- De heer drs. F. Mester, Evaluatiegroep Overheid en Beleid BV.

Referentiegroep (december 2004 – mei 2005)

- De heer mr. S. Hulisz, beleidsmedewerker DVL van het Ministerie van Buitenlandse Zaken – verantwoordelijk voor het Europafonds tot eind januari 2005.
- De heer drs. S.A.M. Termeer, hoofd Afdeling Publieksvoorlichting DVL/PU van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Mevrouw H.M. van der Ploeg, beleidsmedewerker Europafonds (sinds 1 januari 2005), afdeling DVL/PU van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Mevrouw drs. H.M.L. Koppers, projecthoofd Europa-team afdeling DVL/PU van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Mevrouw drs. D.R.R. Pronk, beleidsmedewerker directoraat-generaal Europese Samenwerking van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Mevrouw drs. M.A. Tesselaar, onafhankelijk evaluatiedeskundige van de Inspectie Ontwikkelings-samenwerking.

Referentiegroep (december 2005 – februari 2006)

- Mevrouw mr. E. Frech, beleidsmedewerker DVL van het Ministerie van Buitenlandse Zaken – verantwoordelijk voor het Europafonds vanaf oktober 2005.
- De heer drs. S.A.M. Termeer, hoofd Afdeling Publieksvoorlichting DVL/PU van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Mevrouw drs. H.M.L. Koppers, projecthoofd Europa-team afdeling DVL/PU van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- Mevrouw drs. M.A. Tesselaar, onafhankelijk evaluatiedeskundige van de Inspectie Ontwikkelings-samenwerking.
- De heer drs. M.J. Boef, hoofd Europacluster, DVL van het Ministerie van Buitenlandse Zaken.
- De heer H.A. Bavelaar, controller DVL het Ministerie van Buitenlandse Zaken – toezichhoudend op het Europafonds in de periode 2003–2004.

BIJLAGE 11. E-MAILENQUÊTE

De enquête is verzonden aan de uitvoerders van de 19 geselecteerde dossiers. In totaal zijn van 11 projecten gegevens ontvangen (uitgevoerd door negen uitvoerders). Met vijf uitvoerders kon geen contact gelegd worden (één uitvoerder was failliet, drie waren onbereikbaar, één had geen werknemer meer die iets wist van het project). Verder wilde één uitvoerder geen medewerking verlenen omdat hij nog bezig was met de afronding van zijn project. Van twee overige uitvoerders hebben we ondanks telefonisch contact (en opnieuw toesturen van formulier) geen reactie meer mogen ontvangen.

naam aanvrager
naam project
ontvangen bijdrage
beschrijving
jaar

1. Aanvraag subsidie

1.1. Op welke wijze bent u bekend geworden met het Europafonds?

☐ Publicatie Staatscourant.	0
☐ Krant of tijdschrift	0
☐ Website van het Ministerie van Buitenlandse zaken.	3
☐ Verwijzing via ambtelijke instantie (of politiek)	4
☐ Anders, ...	4

Meerdere antwoorden mogelijk

1.2. Welke informatie over de doelstelling en prioriteiten heeft u van het Europafonds ontvangen dan wel bestudeerd ter voorbereiding van de aanvraag (meerdere antwoorden mogelijk).

☐ Officiële tekst "Beleidsvoornemen Europafonds"	2
☐ Schriftelijke informatie over het Europafonds.	2
☐ Website Ministerie van Buitenlandse Zaken.	4
☐ Mondeling informatie.	5
☐ Anders, nl:	2

Meerdere antwoorden mogelijk

1.3. Was de informatie vooraf duidelijk en toereikend om een goed voorstel te maken voor het Europafonds. Welke aanvullende informatie had u graag vooraf ontvangen.

Ja	6
Nee	0
Redelijk	2
Niet van toepassing	2

2. Uitvoering van het project

2.1. Welke activiteiten hebt u uitgevoerd?

2.2. Op welke wijze heeft u vooraf het project bekend gemaakt bij mogelijke deelnemers en was u tevreden over de belangstelling van mogelijke participanten.

Ledenbestand	5
Eigen Website	5
Nieuwsbrief	5
Eigen netwerk	5
Persbericht	2
Radio	1
Meerdere antwoorden mogelijk	

2.3. Hoeveel mensen heeft u met deze activiteit direct bereikt / hebben geparticipeerd?

☐ Minder dan 100.	2
☐ 100 – 500	1
☐ 500 – 5000	4
☐ 5000 – 100.000	2
☐ meer dan 100.000	1

2.4. Hoeveel mensen heeft u indirect (schatting) bereikt via pers of media.

☐ Geen, er was geen media aandacht achteraf.	2
☐ 0 – 500	0
☐ 500 – 5000	3
☐ 5000 – 100.000	1
☐ meer dan 100.000	3

2.5. Op welke wijze heeft de media aandacht besteed aan uw activiteit?

Dagbladen	5
(locale) TV	4
Websites	2
Geen	3
Meerdere antwoorden mogelijk	

2.6. Heeft het project volgens u bijgedragen aan de doelstellingen van het Europafonds?

☐ Meer mensen weten iets over Europese Integratie	6
☐ Meer mensen hebben een mening over Europa	6
☐ Meer mensen hebben kennis over Europese verkiezingen	4
☐ Meer mensen hebben een positief gevoel over Europa	3
☐ Meer mensen hebben kennis over verschillende standpunten in het Europees debat.	4
Meerdere antwoorden mogelijk	

2.7. Kunt u aangeven op welke wijze u heeft gemeten (of had kunnen meten) welke effecten de door uitgevoerde activiteiten hebben gehad?

Evaluatieformulier	7
Verslagen	3
Media	3
Persoonlijk aanspreken	3
Internet	1

Meerdere antwoorden mogelijk

2.8. Kunt u aangeven op welke wijze u het beschikbare budget voor het project heeft besteed.

Kosten eigen organisatie	80	62	14	80	35	53	60	50	8	49,11%
Inhuur van personeel	0	3	35	20	33	0	5	0	10	11,78%
Reis en verblijfkosten	0,5	0	0		2	27	15	5	22	7,94%
Drukwerk	2,5	25	0		4	4	0	10	10	6,17%
Promotie en publiciteit	5	9	25		21	16	0	30	42	16,44%
Overige, nl. ...	12	1	26		5	0	20	5	8	8,56%
	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100,00%

2.9. Hebben ook andere partijen dan het Europafonds bijgedragen aan de financiering van de activiteiten? Zo ja, welke

< 50%	5
> 50%	1
nee	1
ja, onbekend	1
niet ingevuld	2

3. Uw contacten met het Europafonds

Graag vernemen wij uw mening over de volgende zaken:

De aanvraagprocedure. Goed / Matig / Slecht / Geen oordeel

Goed.	7
Matig	1
Slecht	1
Geen oordeel.	1

De afhandeling van vragen en klachten. Goed / Matig / Slecht / Geen oordeel

Goed.	7
Matig	1
Slecht	1
Geen oordeel.	1

De snelheid van betaling van het voorschot.	Goed / Matig / Slecht / Geen oordeel
Goed.	5
Matig	3
Slecht	1
Geen oordeel.	1
De snelheid van betaling van het eindbedrag.	Goed / Matig / Slecht / Geen oordeel
Goed	4
Matig	2
Slecht	2
Geen oordeel	2
De website van het Europafonds.	Goed / Matig / Slecht / Geen oordeel
Goed	2
Matig	2
Slecht	1
Geen oordeel	5

Heeft u opmerkingen of suggesties over contactmomenten met medewerkers van het Europafonds dan kunt u deze hieronder weergeven.

4. Overige opmerkingen

Graag vernemen wij uw visie op het Europafonds in de komende jaren. Heeft u suggesties of opmerkingen die ons kunnen helpen de werking van het Europafonds te verbeteren, laat het ons weten.

Wij danken u vriendelijk voor uw medewerking.
U kunt het ingevulde enquête faxen of mailen naar:
fax 084 7330942 of e-mail leo.roggeveen@evaluatiegroep.nl .